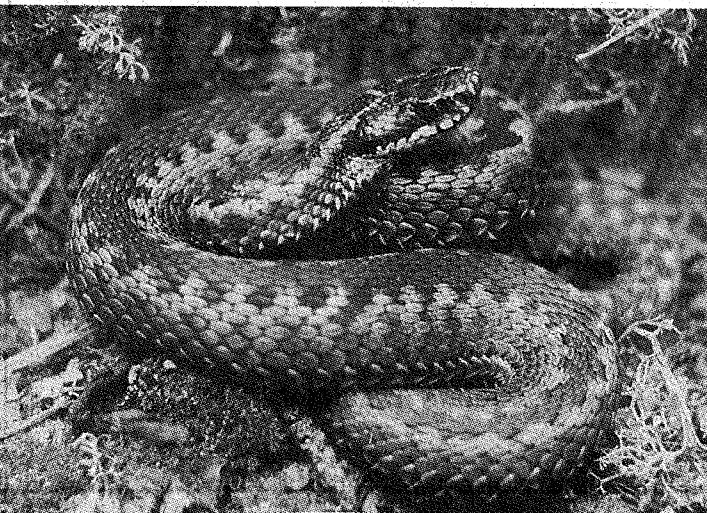
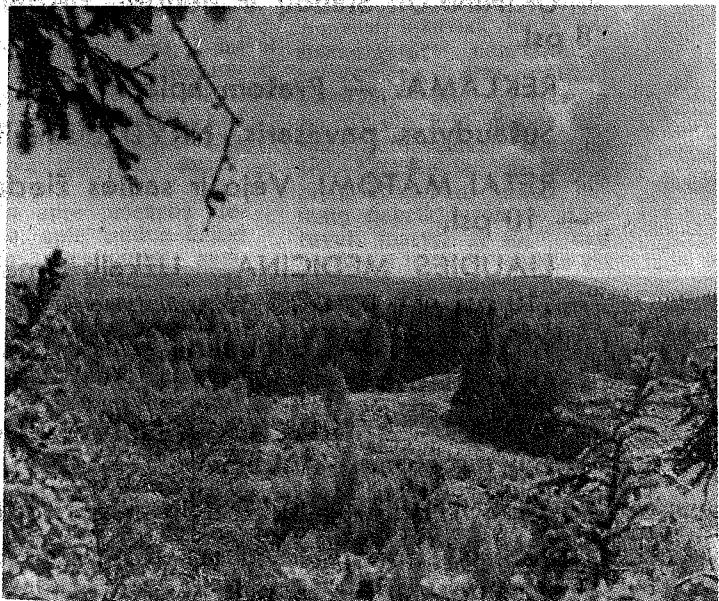
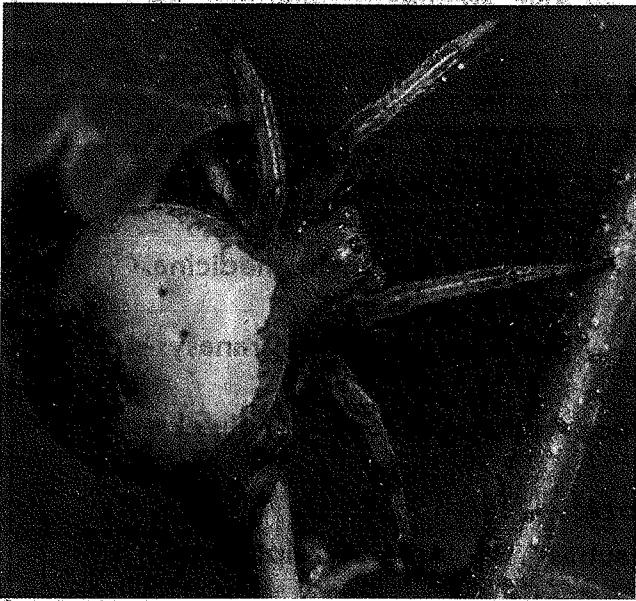

NACIONALINIO PARKO
"AUKŠTAITIJA" LEIDINYS

LADAKAINIS

1. Zarasų miškai gražūs tik neiškirsti! Ar graži Gražutė, skaitykite — 5 psi.
2. Akademikas mus klaidina: dilgėlėse nuogam voliotis nereikia, sveikiau jas suvalgyti. Apie tai — 6 psi.
3. Kodėl varlės neserga — 7 psi.
4. Magnetas — tai ne geleželė, o vaistas — 12 psi.
5. Šv. Jono naktį — 20 psi.
6. Negl užmiršome atominę elektrinę! — 24 psi.
7. Smuikų meistras tebegyvena Vyžiuose — 26 psi.

T U R I N Y S

Eugenija Simkūnaitė. Žalkčių karalius. — Pasakojimas apie žaltinių pasakų kilmę. — 3 psl.

Kad būtų parkai. — Interviu su Miškų ūkio ministerijos nacionalinių parkų viršininku Rimantu Klimu. — 4 psl.

Rimas Udras. Nualinti ežerai. — Apie ANP ežerų būklę. — 7 psl.

ŪKININKUI. Šiaudų ir nendrių stogai. — ANP architekto patarimai. — 8 psl.

REKLAMA. — Prašom aplankyt... — 8 psl.

Sušaudytas pavasaris. NKVD nusikaltimų pėdsakais. — 9 psl.

RETAI MATOMI. Vėjo ir saulės žiedai. — Šilagelių ir plukių žydėjimas. — 10 psl.

LIAUDIES MEDICINA. Užkalbėjimai. — Minčios apylinkių medicina. — 10 psl.

ASTROLOGIJA. Globalinė prognozė. — [žymaus astrologo pranašystės. — 11 psl.

ISTORIJA. Antanas Rukša. Lietuvos sienos anglų požiūriu. — Anglų ekspertų nuomonė. — 13 psl.

VOLUNGĖ. — Aukštaičių eilės ir proza. — 14—15 psl.

Juozas Leonas Navickas. Dorovės „baubas“. — Apie iškreiptą dorovės sampratą. — 16 psl.

KRAŠTOTYRA. Bronius Kvilklys. Kazitiškio bažnytkaimio istorija. — 17 psl.

KRONIKA. — ANP pulcas. — 18 psl.

PADAVIMAI. SAKMĖS. PASAKOJIMAI. — Apie gyvates pasakoja Tverečiaus krašto žmonės. — 18 psl.

ŽODYNELIS. Rytų Lietuvos kaimo statybiniai terminai. — 18—19 psl.

UŽSIENYJE. Suomijos nacionaliniai parkai. — 19 psl.

MŪSU PAMINKLAI. Palūšės bažnyčios paveikslai. — 21 psl.

Rodyklė kryžkelėje. — Karolio Garucko gyvenimą paminint. — 22 psl.

Esperantininkai parke. — Pasakoja Sniečkaus esperantininkas Henrikas Peniota. — 24 psl.

LAIŠKAI. NUOMONĖS. PASIŪLYMAI. Giniučių ažuolyno likimas. — Savo mintimis dalijasi skaitytojas. — 25 psl.

Gediminas Rutkauskas. Namas laikė ir dabartyje. — Namų kultūrinis-istorinis vaizdas — 27 psl.

Pateikiame kiek sutrumpintą jžymios mokslininkės, biologijos moksly daktarės Eugenijos Šimkūnaitės studiją, parengtą iš nuo- latinių gmtų jai Šiaurės Rytų Lietuvos vietų etnokultūros tyrimų.

Eugenija ŠIMKŪNAITĖ

Žalkčiu karalius*

Pasisuko saulė ilgėn, iš- pindo Zelmo seklyčion, ir kėlęsi Žalkčiu karalius, vėl žygius žygiot taisės...

Pasakų apie gyvates ir žalčius rasime visur, kur tik šie gyvūnai gyvena, tačiau jos toli gražu ne vie- vodos. Turbtu niekur ne- usime tiek užkalbėjimui nuo yvatės įkirtimo, kiek Lietu- voje. Kaip žalčiu karaliaus šalį mini Lietuvą ir užsie- nio etnografi.

Kas ḡt tas žalčiu karalius?

Iš raštojtos Radzevičiū- tės malones žalčio tema se- nokai išivirtino mūsų litera- turoje, keliauja iš vadovėlio į vadovėli, kartkartėmis su- žavi kompozitorius ir, nors beveik ta pati, viena, tapo mūsų māstysenos štampu.

Neskubékime.

Pasakų apie žmogžaltį randame visoje Lietuvoje. Jų gana daug ir gerai išsilai- kiusi, ir aptrupėjusių, vien žalčinių ir su kitom besi- liejančiom temom: aiškiu subordinuota žalčiu gyvate, laumėnės, augalinės, aitvari- nės ir net būtinės temos. Veretai šios pasakos egzis- tuoja ir pačios vienos. Ne- trūksta ir „pataisyti“ pasa- kų, kurias pasakoriai baridé priderinti prie rašytinių.

Sunku visas kartu ap- répti. Bandykime visas žal- tines pasakas sužymeti žem- mėlapye. Berefint atsek- simė du židinius: pamarinį ir ežerengosios Aukštaitijos.

Pamarinis židinis beveik išblėses — čia rasiame vos pora variantų. Žaltys — jūrų marių karaliūnas, turi žmonių buičiai labai mažai įtakos: šmék-

*Salakonis ir tauragniškai žalti vadina ir žalčiu, ir žalkčiu, o jauną apynio virk- šcia — tik žalktimi.

** Manoma, kad visokį krau- jo tekėjimą galima užza- dėti, o sergančio kraujo žadėti nevalia.

šteli didžuliais, bet gana neapčiuopiamais turtais, pa- sigrobia ar suvilioja kokia mergelę ilgakasę, nusigabe- na ją į savasias valdas ir pats gana beprasmiškai per klastą ar savo atkaklumą žūsta, bebandydamas susiekti su krantu. Krauju nu- sidužo Baltos putos, vargas ir bendravusiems su žalčiu. Ir tiek.

Kitoks aukštaitiškas žal- čiu karalius: visose srity- se beribė jo galia ir milži- niški turtais, bet ne iš tolo jie tviska, o sunkiam vargui užgriuvas, vargdienius va- duoja. Paprasti aukštaitiški ir žalčio rūpesčiai, darbai. Jis ir grūdų sauja diryon- beria, ir žemę želmeniui at- veria, ir brandžia varpa- džiaugiasi, ir nagingam meis- triui padeda. Kartais žaltys net nusistovėjusių tvarką keičia — išgelbsti kraują (he- motifilia) sergantį **. Žaltys nuolatos kovoja žiauri, sunkią kovą. Sunku jam vie- nam galyneti, ieškos tal- kininkų, bet šie per silpni, per jų bėjigėskumą žalčio krauju parausta ežerų van- denys, visiems gresia bai- sios nelaimės, bet žaltys, kaip ir saulė, nei sunaikina- mas, nei nužudomas. Var- ge, kovoje grūdinasi ir stip- reja žalčio bendrininkai, le- miama susirémime laimė žaltys. Ne betiksle jo kova, ateis didžiule laimė ne tik jam vienam, ne tik jo šei- mai, bet laimė visiems.

Atrodo, pamario pasakos sekamos apie svetimą juri- ninką, o aukštaitiškos — apie saviski galiją.

Luodžio saloj nugrimzdo ir Zelmo pilis, ir seklyčia kuore, bet lygiai tokia pat stovi Salako miestelyje. Ilipkimė į bažnyčios bokštą ir pasitvaigykime po Zelmo valdas. Salų, Lobes, Luodžio ir Kretuono ežeruose paskendę žalčio pilys; prie Svėdasų — Gyvacių rai- te. Prūsijos — Zelmiškės pievoje. Aiseto vingiuose —

mégiamos žalčiu karaliaus poloisi vietas. Lamėsto, In- drajų ir Avilių ežeruose jis maudosi ar žaizdas plauna, Vyžuonų bažnyčios sienoje imuryta žalčiu karaliaus Vy- zo-Vyžuono galva, Latvijoje, netoli Silenės, ežere te- begyvena ežerė karaliūnas, o mylima mergina tiesiajam vaivorykštini kasnykų tiltą.

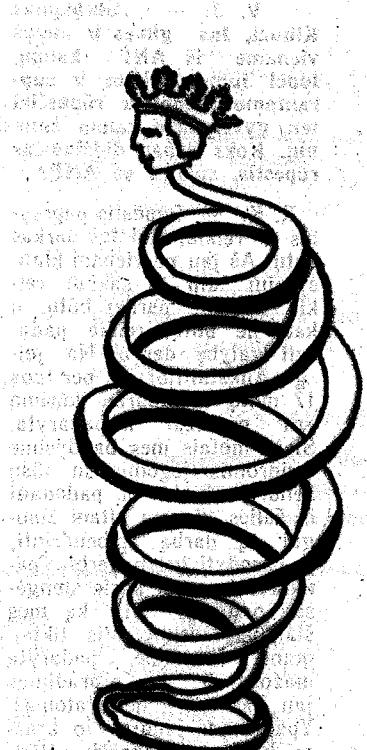
Ar pasakų takais sektu- me, ar iš Salako bažnyčios bokšto į Zelmo žemę žiū- rėtume, ši žemė mumis jau pažystama, tai Indrajos ša- lis.

Jei Indrajos ir Zelmo valdos sutampa, tai jie ga- lėtų karaliauti, tik skirtingu laiku.

Ariksčiau Indrajos Zelmis negalejo gyventi, nes žaltinių pasakų daugiau už indrajiškias, jos išsilika geriau ir žalčio interesu sritis platesnė negu Indrajos, Zel- mis daugiau amatu išmano. Taigi, žalčinių pasakų pra- džios reikia ieškoti poindrajinių laikotarpio — patriar- chalinėje bendruomenėje. Tai patvirtina, nors ir neryškūs, žalčiniai motyvai indrajiš- koje medžiagoje: pvz. užkal- bejimas — „Indraja pre sau žalči turėja..“

Nors žalčinės pasakos su- sikkūsios po matriarchato, jos atspindi irgi labai senus laikus.

Prisiminė vieną kitą žel- miniskių pasakų aplinkybę, galime ir tiksliau apibrėžti žalčinių laikotarpi. Kaip ir Indraja, žaltys neijoja, ne- iavažiuoja. Apskritai, žal- tiniene pasakose arkliui nes- kiriama joks žymesnis vaid- muo, o mūsų eros IX—X amžiuose jau randame gau- fus žirgų laidojimus, kilpų, balnų, žalčių pasitaiko ir VI amžiaus pilkapiniuose, o arklių dantų — net I—IV a. radiniuose. Taigi, Zelmis dar nebuvo prisijaukinęs arklio ir gyveno prieš I mūsų eros amžių. Jei Zelmiui tenka

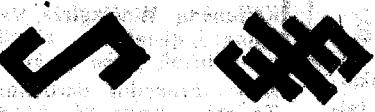

Zalys su žmogaus galva; vaizduojas Patrimpa. — Narbut T. Dzieje staroży- ne narodu litewskiego

naudotis transportu, per vandenį jis plaukti plaukia, per piešą luota, stumte stumia. Matyt, aukštaitiškės žalčinės pasakos buvo susi- formavusios, kai pamariškės dar nebuvò gimusios.

Zelmis yra žalčiu karalius, bet karališku bruožu turi labai mažai. Užtat netruksta jam paprasto, darbštaus žemdirbio ypatybui: išma- visus amatus ir mėgsta dirbtis, mēgsta dirbančiam pa- dėti, ypač rūpiniasi derliumi, séja ir želmenų priežiūra. Neatsitiktinai ir vadinanamas Zelmo (želmenų globėjo) ir Zelvio (zelva — jauni, dar gelsvi želmenys) vardais. Debi lininiuose ir miliniuose rū- bais, labai mēgsta rašto puosnumą ir niekina bli- zgūcius, kitų rankomis dirbtus parėdus. Juk tai šeimos ar nedideles bendruomenės gal- va, o ne karūnuotas, sar- gybos apsuptas valdovas. Matyt, Zelmo gadytis žem- dirbystė buvo, bei gajanti svarbių vaidmenį, o prekyba nebuvò labai pelninga.

(Teisnys kitame „Ladakalnyje“)

V. J.: — „Gerbiamas Klimai, Jūs gimus ir auges viename iš ANP kaimu, todėl Jums artimos ir suprantamos bėdos ir rūpestėliai ten gyvenančių kaimo žmonių. Koks dabar didžiausias rūpestis, susijęs su ANP?

R. K.: — Rūpestis papras tas — reikia, kad tas parkas būtu. Aš jau ne vienam klausytojui taip ir sakau: reikia, kad tie parkai būtu, o kad jie būtu, reikia padaryti galybę darbo. Na, jeigu Aukštaitijoje, tai per tuos 17 metų nuo parko įkūrimo yra nemažai ir padaryta. Siaisiai metais mes bandysime bendromis jėgomis su Jūsu bendradarbiais ir padedant iš šalies vienam kitam žmonui tą darbą apibendrinti, ji parodyti bei pagerbti, pa mineti žmones, kurie stengesi padaryti tai, ką mes šiandien turime. Vis tiktais, mano nuomone, padaryta mažoja. Ir tas praradimas jau kai kur neatstatomas. Ypač mane jaudina to krašto kultūros, papročių likimas. Per tą porą dešimtmeciu daug kas, dabar jau su mirusiais žmonėmis nurojo į užmarštį, to nebesugražins. Cia mes galėsime pataisyti tik tai, ką anksčiau yra surinkę kraštotoyrininkai. Taigi, jeigu atsakant trumpai: reikia dar tą parką iš esmės sukurti su jo visais atspalviais.

V. J.: — Nors ir yra oficialus NP apibūdinimas, tačiau kaimo žmonėms jis nesuprantamas. Kaip Jūs suprantamai apibrėžtumėte, kas yra NP?

R. K.: — NP prestižas vi siškai priklauso nuo to krašto žmonių supratimo, kad būtent čia yra NP. Kad taip atsitiktų, ne kartą minėjau parko vadovybei, kad čia yra pats pirmasis darbas— išaiškinti žmonėms, kas tai NP. To krašto žmonėms, išlikusiems per visas tas negandas, reikia padėti išsiausti į parko būseną. Aš turėju labai įdomų pokalbijį 1989 m. išrašės su Suminų kaimo žmonėmis, Klausydamas to išrašo dar kartą, parėmiau savo išitikinimą, kad ligšiolinės veiklos nepasisiekiamas parke, jo deklaratyvus

egzistavimas buvo ta bėda, jog buvo užmiršti šio krašto žmonės. Užmiršti jų paprasti poreikiai, sumanymai ir dėl to jų gyvenimas pakrypo bendraja Respublikos gyvenimoje tėkmė, prisišejo prie spartesnio papročių ir apskritai gyvenimo išraiškos likimo. Reikia glaudžtai ir kantriai išklausyt iš žmonių

jokiu būdu neiškristu iš to rato dabar egzistuojanti oficialioji savivalda: rajono, apylinkių vadovai.

V. J.: — Kalbėt jūs žiūrite į mokslinių bendradarbio Broniaus Šablevičiaus pasiūlymą — praplėsti Ažvinčių sengirės rezervatą?

R. K.: — Reikia padėkot tiems žmonėms, kurie dar

klemio prieiti. Apmastyti, ar ten tikslinga atkurti ka nora iš prieities. Minčiai pokario laikotarpiu buvo tam tikras aplinkinių žmonių gyvenimo centrelis. Buvo malūnas, parduotuvės ir gi rininkija. Girininkija — tose miškingose apylinkėse visa da buvo tam tikras atramos centras. Girininkas buvo to gyvenimo tarytum vadovas. Jei surinkti Minčios girios kaimų žmonių prisiminimus apie tuos girininkus ar kitus miškininkus, tai ten rasim gana gražius charakteristikų. Todėl aš esu atkaklus girininkijos atkūrimo šali ninkas.

V. J.: — Pasirodė atnaujintas NP laikraštis. Ar pris vilės mūsų „pirmasis“?

R. K.: — Aš sužavė... kad jūs, du — trys žmonės, sugebėjot surinkti įvairią to krašto medžiagą ir profesionaliai pateikėte. Mano manymu, tą numerį turėtų išgitti kiekviena šeima NP. Jie ten ras medžiagos apie savo kaimynus ir apie save pačius. Laikraštį reikėtų išplatinti, pereinanti per kaimus. Reikėtų nedelsiant pradėti pokalbius su seniausiais to krašto žmonėmis ir pateikti leidinyje. Ir tai tarmiškai, neliteraturiniant tų tekstu. Gražū būty leidinyje pateikti tarmės palaikymo ir atgaivinimo skyrelį, nes ir pačiam parke yra tarmės ir potarmės, įdomūs faktai, kuriuos leidinyje būtų giliai įdomiai pateikti. Aš būtų naudinga visiškai taliai pateikti parke atliekamus darbų aprašymus. Kiekvienas kaimas, atliekant įvairius darbus, turėdavo skirtingas manieras. O valstiečio darbų, skalė labai, plati ir galbūt tai buvo jo dyvasio turtinimo tam tikras parėmimas. Pradėjus sisteminį atkurti pasakojimus apie senuoju kaimo darbus — būtų nepaprastai. Ypač įdomu būtų medžių statybos technologijų aprašymas. Ir čia labai daug temų.

V. J.: — Kodėl šiai ekonomiškai sunkiai. Iškaik Jūs pasiūlėte atstatyti Minčios girininkiją?

R. K.: — Minčia yra pagarsėjęs vardas ir tik Jos darbais yra tokia menka. Mūsų tikslas — parke nuodugniai ištudiujoti kiekvienos gyvenvietės, kiekvieno kaimelio, gal net vien-

V. J.: — Ačiū už malonų pokalbijį.

Iškilmingai švēsta Miško diena

Balandžio 27-ają, praėjus 50-čiai metų, Lietuvoje vėl buvo švenčiama Miško die-

na. Ta proga prie Ladakalnio buvo suorganizuota talaka. Joje dalyvavo Palūšės,

Kaltanėnų, Minčiagirės, Valšniūnų girininkijų eiguliai, darbininkai, dirbo ir keletas ANP direkcijos darbuotojų. Ta pačia proga 24–25 die nėmis dirbo Ignalinos II

vidurinės mokyklos, o 25–26 — Ignalinos I vidurinės mokyklos moksleiviai. Per talaką buvo sodenami ažuoliukai Giniūčių ažuolyne.

Kuo graži Gražutė

Kasmet po keletą kartų aplankau Gražutės miškus Zarasu rajone. Nei uogų, nei grybų nerentu, nepoilsiauju prie gražiuojančių ežerų, o tik pažiūriu, kokie reti paukščiai gyvena, kokie reti augalai žydi. O jie gali gyvoti tik ten, kur žmogus mažiausiai „tvarko“ mišką.

Miško žvėrys ir paukščiai, kaip ir mes, eilinių žmones, nežinome miško tvarkymo ir ūkininkavimo paslapčių, bet norime matyti gražą, aukštą, turtą storą medžių mišką, o ne tokį, kur tik sistiebių tankūs jaunuolytis, besikartoantys su kelionėmis plynėmis, kur gyvena tik visokios zylės ir miško pelės. Lygindamas Gražutės miškus su kitomis Lietuvos giriomis, sakau: Gražutė dar išlaikytą, joje daug gyvybės, čia dar yra puikių sklypų, kur medžiai artėja prie 150 metų ribos, čia laukia daug botaniinių atradimų, čia švariausias ežerų vanduo. Bet stop! Kokia šios dar išlikusios gamtos vertybų priežastis? Kodėl netolima Labanoro girių iškirsta, nuniokota taip, tarytum ten svetimšliai skubėjo turto prisiplėsti, o Gražutės miškai to išvengė? Gal juos išgelbėjo draustiniu statusas, galiojantis nuo 1960 metų? Gaila, negaliu palyginti šio amžiaus prastos Gražutės miškų su dažniais. Miškotvarka gausiai irodinti, kad iškirstas miškas tuoju sodina-

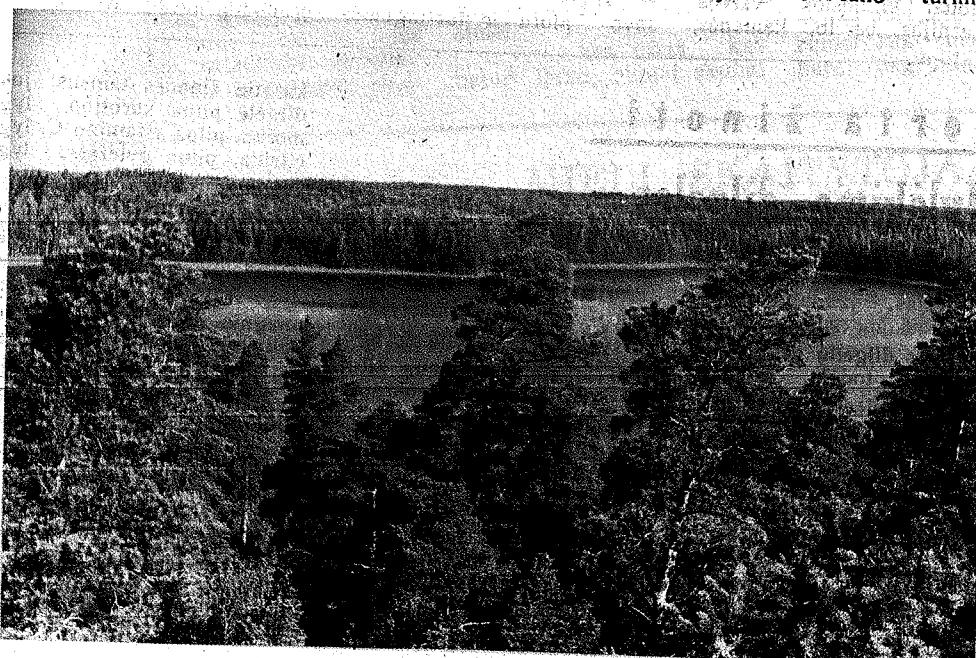
mas naujai, kad metinis priaugis didesnis už iškirstą medžių tūri. Bet ji nepaaiškina tokio dalyko: praeityje, kai Lietuva buvo tiek Lenkijos, tiek carinės Rusijos sudėtyje, nebuvo apibrėžtos kaip dabar Lietuvos teritorijos, nereikėjo iš jos išvežti ir nustatyto medienos kiekio. Miškai tada ošę gerokai didesniuose plotuose, negu dabar. Ar galėjo tada būti masiški ir skubūs kirtimai Lietuvos krašte? Ar galėjo miškai būti kertami tokia sparta ir mastu, kaip dabar? Negalėjo. Ir medienos poreikis buvęs ne toks, kaip dabar, nebuvu ir technikos. Miškai nebuvu skriaudžiamai, kaip dabar. Nereikia rodyti i praeity, sakant, kad anksčiau miškus krito stichiskai, neplanuotai ir daug. Anais laikais „daug“ praktikoje reiškė nežymų miškų naikinimą, nes natūralus priaugis, aišku, buvęs didesnis, o dabartyje ir „ne-daug“ reiškia žymią žalą miškui, nes jo plotai Lietuvoje nepalyginamai sumažėjė. Praeities miškų gyvybinguma rodė pati gamta. Mūsų miškuose veisėsi ir dauginosi stambieji paukščiai: kilnieji ir jūriniai ereliai, gyvatėdžiai, didieji ereliai, rėksniai, sakalai keleiviai, didieji apuokai, laplandinės pelėdos, narai. O jems visiems reikia tik brandžių miškų dideliame plote. Lūšys buvę iprasti žvėry, net meškos vaikščio-

jo. Dabar nustekentuose Lietuvos miškuose nebéra nei stambių erelių, nei sakalų keleivių, net lūšys uždraustos medžioti, kad galutinai neįšnyktų. Baigia išmirti paskutiniai didieji apuokai. Stai pamatai virš Gražutės juoduoją gandrų seimyną ir jau seilę varvini. Ak, ak, čia dar net juodieji gandrų perlai. O juk tai apgailėtina liekanai tos gandrų populiacijos, kuri buvusi nesenai, pries 50–60 metų. Dabar gi miškų kirtimas nebe stichiskas, suplanuotas moksliniams pagrindais. Tad kodėl miškų ekosistemos vystosi skurdyn ir menkyn?

Mišku specialistai į mišką žiuri kaip į medienos šaltinių, kurio nevalia išsekinti, kad jos srautas nuolat teketų. Iškerta vieną brandesnį (60–80 metų amžiaus) medyną, eina į kitą ir t. t. Deja, gamta, kuri sukūrė tokią sistemą kaip miškas, nenumatė, kad ją tvarkys planu vykdymojai. Stai 100 metų amžiaus medynas. Jame ne tik stori medžiai, bet stora ir miško paklotė, nusistovėjusi cheminė dirvos sudėtis, vandens režimas, bestuburių gyvūnų pasaulis, dirvožemio mikroorganizmai, grybiena. Per tiek laiko pradėjo augti štai vietai „skirti“ augalai. Visą šį kompleksą saugo medžiai. Iškirtus viškas turi suverti, išnykti. Čia buvę florą pakeičia visur esančios avietės. Miškas medienos požiūriu nenukentėjo, o gyvybės požiūriu patyrė ekologinę katastrofą. Stai ko nesimato miškotvarkos projektuose. Mano turimomis

Miškininkų specialistai sako („Tiesa“, 1989 01 26), kad Gražutė reikia pritaikyti gausiam polisiautojų lankymui. Jei ne — draustinių saugoti... nelieka prasmės ir kirtimai bus didinami. Zarasiečiams reikalingas turtingas gyvybe ir natūraliu gamtos grožiu, realiai globojanas Gražutės draustinius, kuriame ir be polisiautojų pagalbos gali dygti grybai, nokti uogos. Tiesa? Pratakius Gražutė intensyviai polisiui, miške turėtume daug (Nukelta į 6 psl.)

Bronius SABLEVIČIUS
Vyresn. mokslinis bendradarbis

Draustinyje.

B. SABLEVICIAUS nuotr.

(Atkelta iš 5 ps.)

žmonių daug mašinų, triukšmo ir šiukslių, bet neturėtume draustinių. Draustinių statusas leidžia stovyklauti „tik tam reikalui skirtose vietose“, bet draudžia žaloti medžius, augalus, miško dangu, važinėti ne keliais, kurti laužus, teršti teritoriją... T. y., visa tai, kas neišveniamai atsitinka, leidus stovyklauti. Priešingai — pakanika esamos stovyklavietės Asavo ežero krante. Būtina panaikinti savavaliskas „stovyklavietės“ su laužais Samavo ežero krantuose 2 ir 4 kvartaluose. Ten išlikusios sengirės gabalėlis vertas kompleksinio mokslinio tyrimo, o ne naikinimo.

Gražutės draustiniui žalos padaryta per 1957—60 metų melioracija. Numelioruoti Raudinės, Pievinis ir kiti greta esantys ežerai. Jie virsta viksvu liūnais. Griaviai tebeplukdo iš jų vandenį. Miško nepadaugejo, o ežerai prăžydyti. Reikėtų užtvenkti melioracinius griaivius, tegu atsigauja (tegu ir per ilgą laikotarpį). Koks kuriosas: landšaftiniam draustinyje ir toliau tebe-naikinamas landšaftas.

Gražutės landšaftinis draustinis praktiskai tapęs ir zoologiniu draustiniu. Siek tiek išsaugotas miško masys, aišku, paviliojo pačius rečiausius Lietuvos paukščius. Cia veisiasi Lietuvos ir daugelio Europos šalių Raudonujių knygų sąrašuose esantys erelai, rėksniai, erelai žuvininkai, vapsvaédžiai, rudieji pesliai, juodieji gandrai, karveliai, uldukai, gervės. Nesenai dar

Kuo graži Gražutė

Ereliai - žuvininkai — Gražutės gyventojai.

B. SABLEVICIAUS nuotr.

buvo didieji apuokai, bando perėti juodkakliai narai. Iš retujų dar gyvena žvirblinės pelėdos ir lututės, žalvarnės, pilkosios meletos, tripirščiai geniai. Panašu, kad gyvena ir uralinė pelėda, kurios lizdas Lietuvoje dar nerastas. Vabzdžių pausulis dar netyrinėtas. Tačiau čia gyvena drugiai machaonai, kilniosios vaivos, saturnijos, be to, kamanės,

vairių rūšių bitės — tai irgi iš Raudonosios knygos. Atėjo laikas Gražutę įteisinti kaip landšaftinį zoologinį draustinių. Mielai prisdėciau prie šio kilnaus tikslo.

Pažvelkime į Zarasų rajono žemėlapį: Smalvų—Smalvynkščio, Svento, Gražutės, Antalieptės marių draustinių. Joks kitas rajonas Lietuvoje neturi tokų stambų savo plotu ir turtingumu

gamtos saugomų teritorijų. Toks faktas rodo, kad rajono gamtos turai sunkiai priilygti. Ir pelkės, ir ežerai, ir marijos. Bet Gražutė — tik viena. Ne prasykime ją išsaugoti, o išreikalaukime. Anksčiau Lietuvos miškai priklauso Maskvai. Dabar medieną įgaikita vertė ir prasmė. Te veikia kuo daugiau išsaugoti brandžių miškų ateicią.

Verta žinoti

Mylėkime dilgėles

ne išvolioti, o... suvalgyti. Sviežias, jaunutes dilgėles nuraškome su pirštinaite. Tam, kai dilgelių nebijo, jos nekanda, todėl skiname plika rankele. Nuplauname. Plikytį verdančiu vandeniu žalinga dilgėlėms — jos suglemba, neskaniai atrodo. Taigi, kol plauname, nulūžta tie piktieji plaukeliai. Supjaustome lyg lapines salotas. Užpilame grietine, sumaišome. Tinka su duona,

aptepta sviestu, ir prie mėsiško valgio. Bet viena dilgėlė — nejdomu. Įmaišykite garšvų, builių lapelių ir būtinai kiaulpienių, vieną kita rūgštyne. Druskos ir cukraus — pagal skoni.

Sviežia, nesenai išdygusi dilgėlė — tai švelnus agurkėlio skonis. Eini mišku, paežere, lauku, skini dilgėles, kremiti čia pat, lyg zukis kopūsta, o kas mato, save akimis netiki. Baisu, ko-

kie tie žmonės tamsūs: juk dilgėlė pilna karotino, lyg morka, pilna vitamino C, lyg citrina, pilna geležies, lyg žemuogė. Toliau eina magnis, manganas, cinkas, varis, molibdenas... — lyg

Mendelejevo lentelė. Nebus jūsų skrandy geležies ir magnio, iš ko kraujas gaminis? Graužkite dilgėles, būsite sveiki. O grietinė — tik tarp kitko lyg medui ropė. Brangus ir tuščias agukas prieš dilgėlę turi gedingai tylieti. Taigi, liniu sveikatos, vitamininu, geru dilgelių, skanaus apetito. Vasarą valgykite dilgelių atolai!

Bronius SABLEVICIUS

Rimas UDRAS
ANP žuvininkas

Nualinti ežerai

— Kaip gražul — pasako ne vienas turistas ar poilsiautojas, jkopės į išpūdingąjį Ladaikalnį. Atsiveria vaizdas į Asėko, Linkmeno, Okojo, Alksno, Alksnaičio ežerus. Nacionalinio parko ežerai, kaip reta, įdomūs Dažnas jų turi posūnį: Lūšiai — Lūšykštį, Asalnai — Asalnykštį, Utenas — Utenykštį, Baluošas prie šono turi Baluošykštį. Nė vienas ežeras nepanašus į jo kaimyną. Lūšiai — platūs ir gilūs. Alksnas šakotas užtekiais ir pusiasaliais. Negalima pamiršti ir Dringio. Krantai jo skiautėti, su įsterpusiais kampais: Juodakampiu, Stirnakampiu, Karvakampiu. Idomus yra ir nedidelis Pliaušio ezerėlis. Hidrologus sudomino nepaprastas, vandens lygio pastovumas.

Nacionaliniame parke yra apie 90 ežerų, didesnių kaip 0,5 ha, ir kelios dešimtys mažesnių ežerelių. Ežerai plati 15% parko teritorijos. Siuo metu parko teritorijoje esančios ežerai priklauso Aplinkos apsaugos departamento, penki (Baltys, Jaskutis, Juodinis, Laukojas, Tarama) perduoti Valstybiniam-kooperatiniam Žuvininkystės susivienijimui, o kolukiai šeimininkauja beveik visuose jų teritorijoje esančiuose ežeruose. Penkiloje parko ežerų (Alksno, Asalnų, Almajo, Asėko, Baluošo, Dringio, Linkmeno, Lūšių, Zeimenio ir kt. ežeruose) leidžiama verslinė žvejyba. Tai bene turtlingiausi Rytų Lietuvos versliniai ežerai. Zuvų gausumas

— ežerų jaunystės požymis, tačiau ne visi mūsų ežerai galėtų tokiu priviliumu pasigirti. Didelė ežerų dalis pergyvena karšinčių dieną. Tik iš senų žvejų prisiminimų galime sužinoti, kad Pakaso ežere kadaise buvo gausu plačių kaip kultuve karšių. Alksnas su Alksnaičiu — margu lydžiu karalystė, Asėke ganėsi auksašoniai lynai ir raudonsparnės žiežulos.

Daugeliui tyrinėtojų ir gamybinių dabar iškyla problema, kaip pagausinti žuvį — skanaus ir vertingo maisto — kiekį. Po gana ilgo ežerų „kultūrinimo“ laimikių didžiąją dalį tesudaro vietinės senbuvės žuvys, kaip kuojos ir karšiai. Zvejojama intensyviai, daugiau kaip pusėje ežerų nebūtina laikytis žvejybos taisyklės. Deja, žuvų išteklių gausinimu, apsauga rūpinamasi prastai. Iš ežerų daugiau imama, negu jiems gražinama. Didžioji dalis visų sulieistų žuvų yra lervutės, o juk svarbu taip pat, kad būtų paruošiama vyresnio amžiaus žuvų, pradedant bent jau nuo šiurmetukų, nes žuvivaisa vien lervutėmis neefektyvi. Kad žuvivaisos darbai vyktų sekmingai, reikėtų daugiau žinoti ir apie ichtiofaunos būklę ežeruose. Kas, pavyzdžiui, dabar galėtų atsakyti į tokius klausimus: kiek šiuose ežeruose yra žuvų, kokia rūsinė jų sudėtis, augimo tempai? Visa tai būtina žinoti ir parentenant žuvų išteklių naudojimo normas. Deja, tokii normų, limitų beveik niekur nėra Nacionalinio parko ežerai ir toliau bus niokojami, kol neturės tikro šeimininko. Kaip liaudies patarė sakė: kai devynios auklės — vaikas be galvos.

Nualinti ežerai — tai ne keleto metų intensyvaus „ūkininkavimo“ pasekmės, o ilgametis „patyrimas“. Milijonus metų gamta rūpinosi pati, o dabar didelė dalį šių rūpesčių žmogus privalo prisiimti sau.

Slėpiniai

MUSIŲ PASLAPTIS

Anglių zoologai prisikapstė iki musės kojų paslapties: musė lipa lango stiklų aukštyn arba lubomis ir nenukrinta. Anksčiau buvo manyta, kad ant „padų“ musė turi siurbtukus, kuriais laikosi stiklo. Koju galiukai tikrai turi sustorėjusius plaukelius. Pasirodo, iš tų plaukelių išteka mažutyciai lašeliai skysčio, kuris ir lieka ant pavyršiaus, kuriuo musė einā. Skystis turi riebalų. Būtent jie išlaikę musę ant stiklo. Bandomosios musės, kurios buvo priverstos vaikščioti per popierių, suvilygta riebalus tirpinančiu tirpalu, po to nebegalėjo išsilaiatyti ant lango stiklo.

KODEL VARLĖS NESERGA

Kodėl varlės, gyvenančios nešvariose, pilnose mikrobų, balose, neužsikrečia jokia liga? Laboratorijoje buvo tirta su atviromis žaizdomis varlė, gyvenanti užkrėstame vandenye. Paaikėjė, jog varlių odoje vyksta unikalūs priešinfekciniai procesai. Tuos procesus išmokus valdyti, galima būtų sukurti naujo pobūdžio medžiagias — stipriai veikiančius antibiotikus.

Parengta iš „Znanije—sila“.

Asalnų ežeras.

Broniaus SABLEVICIAUS nuot.

Šiaudų ir nendrių stogai

Paprastai šiaudais dengti stogai labai pavojingi gaisro atžvilgiu, todėl tokiu medžiagų visai nereikėtų varoti. Daug geriau dengti stogus išmirkytais skystame molyje šiaudais. Toks stogas būna labai sunkus: neišdžiuvusio stogo $1m^2$ sveria apie 70 kg, o išdžiuvusio — 45 kg. Jam tenka daryti labai stiprius gegnes ir, kol stogas dar nepradžiūvės, reikia jas paremti.

Stogo paviršius būna labai nelygus; kad nuo jo gerai nubegti vanduo, jį daro statū (45°). Gegnes aplotuoja 5—10 cm storumo kartimis, kurios turi būti gerai nulygintos, kad išeitų lygus stogas. Kartis kala 18—25 cm atstumu vieną nuo kitros. Labiausiai tinkta tokiam stogui ruginiai šiaudai, nes mo-

ŪKININKUI

lyje išmirkyti jie darosi minčki ir lankstūs, kas labai svarbu. Siudai turi būti nesutaršyti, t. y. kuliuse, ir nesulaužyti. Pirm nei varoti stogui, juos šiaudais suriša į 12—15 cm storumo pėdelius.

Molis turi būti labai riebus, o jei tokio nėra, reikia iji įmaišyti 1/3 kalkiu.

Siudams molyje išmirkyti kasa dvi duobes 1,6 m ilguomo ir platumo, ir 1 m gylio (pvz.). Vienoje duobėje praskiedžia grietinės tirštumo molio, kabinią šiaudų pėdelius šakēmis ir mirko molyje, vėliau juos iš čia ištraukia kambliais aukštyn

ir deda į antrą duobę, pėdelį greta pėdelio. Vieną eilę padėjė, aplaisto ją skystu moliu ir mina kojomis, kad išspaust iš šiaudu orą. Ant viršaus skersai pirmajai deda antrą eilę ir taip pat teisia darba, kol užpilda duobę. Tuomet ją pridengia šiaudais ir žeme, uždedant ant viršaus sunkumui, ir taip palaičia porą dieną. Vėliau pėdelius iš duobės išima ir sukrauna ant žemės į krūvas. Kad apsaugojus mirkytus šiaudus nuo lietaus ir saules, juos taip pat dengia šiaudais ir žemėmis. 2—3 dienomis praėjus, nuteka nuo šiaudelių nereikalingas molis, šiaudai pasidaro lankstūs ir jau tinkā stogui dengti.

Pirm negu pradėti dengimo darbą, išilgai stogo apatios taiso lentą, kad dedama medžiaga turėtų atramą ir kad būtų lygus stogo kraštas.

Stogo dengimo darbas atliekamas taip: stovinčiam ant stogo meistrių darbininkas šakēmis paduoda pėdelius. Sis paleidžia jų ryšį ir kloja juos į eilę kambliais žemyn, taip, kad šie remtysi į lentą. Antra eilę deda kambliais aukštyn, ir šiuos užkiša, po artimiausia neuždengta kartimi; trečią eilę deda taip pat, kaip ir antrą, ir t. t.

Kad šiaudai gerai gulėtų ir nesitaršytų, padėtą slucksnį lygina ir šukoja geležinius grébiais. Šis šukavimas yra labai svarbus ir turi būti rūpestingai atliktas. Kad stogas būtų standesnis, nušukavę jį, lygina ant ilgų kotų itaisytas kastuvas. Selmuo (kraigas) dengiamas dvien pėdelių eilėm, kad viena eilė būtų perlenta kambliais žemyn, o antra — atviršciai. Selmenį rūpestingai išlyginti ir sutrambuoti

kastuvas; kartais ant jo deda apvyniotą išmirkytais šiaudais kartą. Jei stogas keturšlaitis, tai tenka dengti ir stogo kampus, kartais gi prie pagrindinio stogo prieina antras stogas ir tuomet pasidaro grioveliai, kuriuos reikiā dengti tokiu būdu: iš pradžia paleidžia pėdelių ryšius, vėliau varpas kiek išskiečia ir šiuo galu žemyn deda šiaudais pagal kampus ar griovelius; pėdų galus gerai uždeda viena ant antro ir padaro keletą juo sluoksnių; pagaliau sudūrimo vietas apipila kalkēmis, ir gerai kastuvas išlygina.

Toks stogas tveria iki 20 metų ir gaisro atžvilgiu yra visai nepavojingas, ant jo galima sukurti net ugnį. Kuomet jis išdžiūva, potaus jis daugiau nesvyta, kaip paprastas vandens siġeręs stogas.

Toks stogas turi būti rūpestingai prižiūrimas. Jei kartais jis kokioje vietoje išplauna lietus arba jamė atsiranda plyšių nuo šalčio, reikia greitai išlaikyti molis ir kalkēmis, nes plysis greit didėja.

Siuos stogus reikia dengti anksti pavasarį, kad iki žiemos jie suskubtu išdžiūti. Labai greitas džiuvimas tokiam stogui žalingas, todėl per kairią džiuvantį stogą reikia laistyti. Vaikščioti po stogą neleistina, tam reikali reikia turėti kopėcias.

Nendrių stogai. Tokie stogai klojami iš mirkytų ir nemirkytų nendrių. Dar atliekamas kaip ir dengti šiaudais. Lotas kala kas 35 cm. Selmenį paprastai uždengia šiaudais. Geras nendrėmis dengtas stogas tveria iki 75 metų.

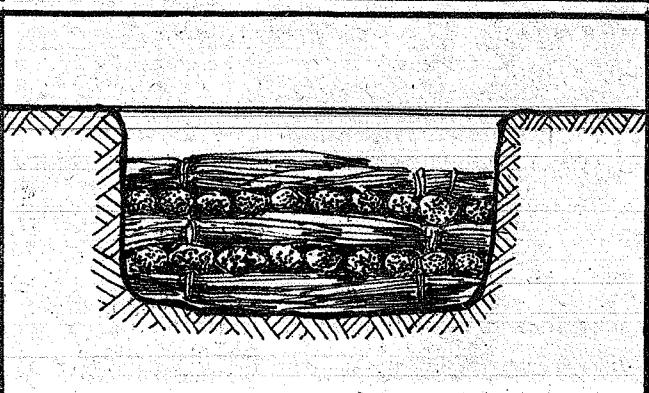
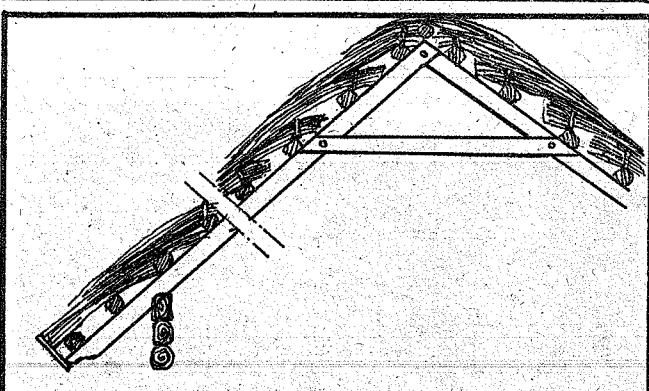
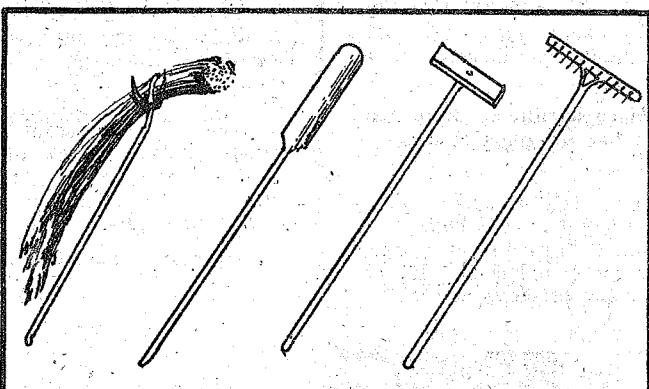
Parengta NP architekto Gedimino Rutkauskio pagal inž. K. Reiso „Žemės ūkio statybą“, 1928 m.

Aukštaitijos nacionaliniame parke, Minčiagirės pakraštyje, prie tykaus Šaminio ežero rymo senas Stripeikių kaimas, kuriame įkurtas SENOVINĖS BITININKYSTĖS MUZIEJUS.

Muziejus atidarytas kiekvieną dieną, išskyrus pirmadienį. Darbo valandas: nuo 11 iki 18 valandos. Muziejaus lankymas yra mokamas.

Malonai kviečiame visus apsilankytii

Muziejaus vedėjas

Sušaudytas pavasaris...

Pavasaris — metas, kai viskas atgyja, gyvybę al- suoja kiekvienam lape- lyje; kiekvienoje žolelėje. Žmogus, kaip ir visa gamta, tokiu metu laiku irgi pilnas gyvybės ir vilčių. Tačiau 1951 metų pavasario, balandžio 11-ošios dienos rytas Strazdų kai- muj neše mirtį, o ne prisikėlimą.

Nors, kas žino, — ar vi- siems tą dieną žuvusiems Strazdų kaimo tai buvo mirtis? Ar galima vadinti mirtimi žmogaus, žūstančio su pavasarine daina iupose, iškeliamą seniai jo jau išsilgta anapilin? Sie ir kitų netikėti klausimai kyla dar ir dar kartą skaitant liudininkės prisiminimus apie 1951 metų balandžio 10—11 dienų vykius Strazdų kaimo.

Ta dieną viena iš Strazdų kaimo sodybų tamsiai raudona mirties ir gyvybės spalva nudažė vienuoliokos narsiu Lietuvos vyru ir moterų kraujas. Nelyglio kovo krito septynetas „Pavasario“ (Balio Vaičėno slapyvardis) vadovaujam Vytauto apygardos penktajai „Lokio“ rinktinėi priklausiusių vyru. Krito narsiais ažuo- lais, nepabūgę mirties naru, — kiek aptilus šūvių papliūpoms, vėl traukdami savo numyletają didelio skausmo ir begalinio pa- vasario ilgesio prisotintą dainą.

„O pavasari žavingas,
o pavasari gražus,
tu toks mielas,
paslaptingas,
tu atgalvini jausmus
(.....).“

Ta dieną, tieslogine ir perkeltine to žodžio prasme, buvo bandyta sušau- dyti pavasari.

Pavasari bandė sušau- dyti ne tik nukaudami „Pavasario“ vyru, darbštų vienkiemio šeimininką, bet ir keršto kulkomis suvarpydami vasaros gaivos išsilgusias senoles. Pav- kui dar karta, — nužudy- dami kūdikio laukiančią moterį. Moterį, kuri būtų

pagimdžiusi pasauliui nau- ja pavasari...

Vienok, ar yra pasaulyje tokia galia, kuri pajég- tu šūviams nutildyti pavasari? Apie tai paliekame spresti mūsų skaityojams. O dabar tegu kalba tos tragedijos liudininkė.

Nijolė Cibraitė-Vasi- llauskienė, Jono, 1943 metų gimimo, prisimena:

„Gyvenom tokioj vietoj: aplink miškas, nuošali vieta, tai partizanai užei- davo kartais pavalgyt. Gy- venom didelė šeima: šeši vaikai, tévai ir dvi bobutės — tévelio ir mamos motinos.

Mamos broliai jau anks- čiau buvo išėję į mišką, tai užeidavo pavalgyt. Jie jau anksčiau žuvo prie Buliušių ir palaidoti Ginučių kapinėse. Tijūnėlis Alber- tas ir Tijūnėlis Kazys. Aš dar buvau maža, bet prisimen, kad tévai vežė paminklą ant jų kapo.

Kad užės partizanai, nieko nežinojom, nes jau miegojom. Pradėjus belst, atskélé tévai ir juos išeido. Mes, vaikai, miegojom ir tik ryte pamatėm ant stalo kiaušiniene, keptą ant lašinių.

Pabudom pradėjus šau- dyti. Pasigirdo automatu tračėjimas. Nusigandau, kas dabar bus? Pradėjau verkt ir šaukt mamą. Iš po lovos mane pašaukė bobutė, tai aš nulindau pas ja.

Vyrai šoko šaudydami pro duris su daina „O pavasari žavingas“, nes tikrai buvo labai gražus pa- vasario laikas. Lauke degė tvartas ir šaudė, šaudė. Mes nuovoką atgavom tik paryčiui, taip per naktį pradrebėjom, tyliai pasis- lėpė.

Paryčiu i kambarį įėjo du kareivai ir liepė vi- siems pasirodyti. Bobutė liepė išlisti iš po lovos. Kai išlindau, pamačiau į mane atstatytus šautuvų vamzdžius. Aš taip išsigan- dau ir kažkaip pasivaide- no, kad jei šautu į nugara, tai ne taip skaudėtų, tai nusisukau į sieną ir lau-

Cibrių sodyba Strazdų kaimo.

Petro Biliūno nuotr.

kiau, kada nušaus. Bet manęs nešovė, o nušovė tik bobutę po lova. Kai išgirdau, kad išėjo, tik tada atsimerkiau. Pradėjau verkt, mane pašaukė mama. Vyru veidu nepamenu, tie- siog nemačiau, tik mačiau, kad apsilikę ilgais rūbais ir kalbėjo lietuviškai.

Aš puoliau ant pečiatus ir bebėgdama užlipau ant kitos bobutės, kuri buvo nušauta ant priepečkio, kur miegojo. Labiausiai nusigandau, kai kojom užlipau ant bobutės, kuri buvo negyva ir labai šalta. Gal nuo to ir dabar kojos labai skauda, kad iš kambario mažai teišeinu. Nes, kiek kreipiausi į gydytojus, niekas nenustato nuo ko. Ant pečiaus buvom penki vaikai ir mama, viena sesuo namie nebuv.

Ryte, kai jau buvo nuti- les šaudymas, atėjo su šu- nim ir liepė mamai nulipt nuo krošnies ir eit kinkyt arkli. Ji norejo bėgt, bet buvo apsupta. Kai ji ne- pakluslo jų įsakymui, tada ją pasodino ant malkų, nutempę nuo krošnies. Mama buvo nėščia septintu vaiku, todėl labai bijojo.

Nutempę mamą nuo krošnies, jie šovė. Prisi- menu mamos riksma, ji po pirmo šūvio ilgai valtojo ir tik po kiek laiko antra kartą šovė. Liepė nulipt ir seserai nuo krošnies, bet ji nelipo, tai liko gyva.

Vaikai buvom ant kro- shnies ir nieko nesupratom, būtumėm mamos neleidę.

Paskui šaudymas nutilo, labai bijojom, lauke degė tvartas. Karininkai liepė nebėgt, nes nušausių. Ištempė senutes ir mama į lauką. Kur jas išvežė nežinau.

Tėtė žuvo kartu su par- tizanais, nes juos išlydejo. Prie namų, kur buvo snie- go, liko kraujø klanas, po lietaus dar ilgal ten parau- donuodavo vanduo. Ant sienų buvo išsitaškė smegenys ir mėsgalė. Tėtė žu- vo iškart, prisimenu ma- mos klyksmą ir išgąstį.

Po to mus visi ištisai bandituodavo, o saugume prigasdino, kad sakytume, kad išžudė miškiniai“.

Ta dieną Strazdų kaimo žuvo šie penktosios „Lo- kio“ rinktinės vyrai:

Pavasaris — Balys Val- čėnas;

Šernas — Vytautas Druckus;

Cigonas — Alfredas Garnelis;

Papartis — Juozapavi- čius;

Tėvas — Jonas Čičelis; Dobilas — Sidlauskas; Sakalas — (vardas ir pavardė nežinomi).

Keršiant bei susišaudy- mo metu nužudyti:

Sodybos šeimininkas — Juozas Cibiras;

Sodybos šeimininkė — Paulina Cibiriene;

Sodybos šeimininko mama — Marcelė Cibiriene;

Sodybos šeimininkės mama — Teofilié Tijuneliene.

Liudininkės parodymus užraše ir dalies žuvusiuju pavardes išaškino moksli- nis bendradarbis etnogra- fas Gediminas GRASYS.

RETAI MATOMI

Vėjo ir saulės žiedai

Sausuose, negyvai atrodančiuose, pušynuose anksti pavasarį nėra jokio džiaugsmo, jei ten nežydi šilagėlės. Jau kovo pabaigoje Aukštaitijos šiliuose iš po samanu, kerpių ar smėlio išdygsta švelniu baltu pūku gnužulėliai ant kotelio. Tai būsimieji vėjalandės šilagėlės žiedai. Žydės visą balandį, ir gegužę dar per virs. Galite nusistebeti: kodėl „retai matomi“, jei šilagėlės mėlynuoja antai dažname pušyne. Taig! Tik Aukštaitijos rytuose — jos dažnos, o kuo toliau į vakarus nuo Molėtų, tuo mažiau ju rasime. Žemaitijoje ypač retos, o šiauriau linijos Kupiškis — Šiauliai nerasta iš viso. Šilagėlės daugiametės, turi stiprius šaknis, kai jos peržydi, išauga karptyti lapai, o žiedų vietoje pasirodo pūkuoti rutulėliai — seklos. Todėl

šilagėlės dekoratyvios net peržydejusios. Seklos išnešioja vėjas, sudygsta tik saulės šviesoje. Puikūs kerinčio grožio jų žiedai, bet augalai nuodingi. Liūdina detalė: nuodingas tik žmogui (už tai, kad jis — gamtos griovėjas?), nes kamanė renka jos žiedadulkes, druggys siurbia saldū nektara, kurtinys lesa violetinius žiedlapius, o avys, kai paseikia, nuėda žiedus. Tačiau tik mažus kieklius, gal profilaktiškai. Zalių lapų per vasarą neėda net vabzdžių vikšrai. Lietuvoje yra 5 šilagėlių rūšys. Cia apkalbėjome vėjalandę šilagėlę. O pamiskėse, pakelėse, skardžiuose, kur daug saulės ir smėlinga dirva, žydi pievinės šilagėlės. Kitos šilagėlės dar retesnės.

Rasite miške šilagėlių — neskinkite. Šitaip jūs

sunaikinsite seklos. Be to, jų vainiklapiai ypač gležni, vos nuvytę, susiraito, patamsėja. Geriau išsigilinkite, koks neeilinis reiškinys tas šilagėlių žydėjimas. Sniegui dar tebegulint, šilagėlės, sukaustytos išalo, pradeda augti, ir iškelia gležnų stieba, trapu žiedą. Šalmu nebijo. Iš vieno kelmelio išauga net 20—30 žiedų. Nac. parke radome tikrą kupštą: 36 žiedai!

Tik baigiasi šilagėlių žiedų šviesa, gegužęs pabaigoje užsiliepsnoja lieknų plukų žiburiai. Kitapju nepavadinsi. Pažvelkite į nuotrauką. Plukės buriasi į grupes, kartais jų būna ištisi šlaitai prie ežerų, upių, žvyringoje žemėje. Drėgno miško šios plukės nemėgsta. Augalo stiebas, lapai balti nuo trumpų plaukučių, o tų lapų — vos truputis prie stiebo prilipe. Plukės žiede visas jos žavesys. Akinamai balti žiedai su ryškiai geltonais kuokeliais viduryje linguoja ant ilgų plonų stiebų, todėl plukui ploteliai vilnija sidabriškai balta spalva. Nuostabus vasaros peizažo reginys! Lieknoji plukė yra pietinių kraštų augalas, todėl Lietuvoje ji reta, o varėnėje dalyje — iš viso neauga. Dauginasi seklomis. Tik po 10—12 metų pradeda žydoti. O gražios plukės — tik gyvos. Nuskintas žiedas vysta per vieną minutę, liaunutis stiebas nulinksta. Regis, jos sukurto saulės iš vėjo, tik saulėje ir vėjyje atsiskleidžia jų išorinis ir vidinis grožis. Jų žydėjimas — tai vasaros pradžios simbolis. Būk sveika, ilgai lauktoji vasara, kylies žmones ir mokyk pažinti tavo trumpalaiki groži.

Bronius SABLEVIČIUS

Autoriaus nuotraukose: viršuje — vėjalandė šilagėlė; lieknosios plukės.

LIAUDIES MEDICINA

Minčios apylinkių medicina

UŽKALBĖJIMAI

Nuo peršalimo, kai ant lūpų atsirasdavo išbérimas, prie jų priglausdavo peili ir užkalbėdavo.

Ziema šalta, šalta,
Pusnis balta, balta,
Man sveikata, man
sveikata.

Sakydavo, kad ligos valkšto ne miškuose, o tarp žmonių ir šaukiavardais. Jei išgirdės savo varą nutyli, gerai, o jeigu atsiliaipi, liga prilips. Ji šaukianti ji per sapną ir nemiegant.

Mėnesienoj akmens rasa trinant išbérima, sakydavo:

Dyla mėnuo,
Dyla baltas,
Dilk ir tu.

Nuo rožės užkalbėdavo:

Rože, rože, išeik iš to dalkto,
Kad saulė išsviest, kad rožę nubėgt į undenį.
Zadu, kad mačytu...

Kraujujančia žaizda užkalbėdavo:

Saula — pienas,
akma — kraujas,
Aptemimas — nustajimas

Mezgu mazgū, ne vienu,
Ne untru — devintu.
Riu tavi . . . (vardas)
Iš kūnā nebék,
Saulas nematyk,
Sviesai nesrodyk...

Dedervinė gydė, paėmė sausą, šakotą malką — stavari: suspausdavo abiem rankom ir trissyk kalbėdavo:

Saka, šaka,
Tu sudžiūvus,
Tau bus dūmas,
Man švarumas.

(Tėsinys kitame „Ladakalnyje“)

ASTROLOGIJA

Pavelas Globas, visoje Rytų Europoje garsus astrologas, už savo politines pranašystes neseniai kartu su savo žmona, ne mažiau žinoma astrologe Tamarą, išmestas iš SSSR astrologų sąjungos. Jūsų dėmesiui pateikiame šių metų pradžioje įvykusį žurnalo „Energija“ korespondento J. A. Medvedjevo pokalbi su Pavelu Globu.

Globalinė prognozė

— Pavelai, Jūs pasakėte, kad Zemės laukia kosminis karas. Prasom, paaiškinkite smulkiau, ką jūs turite minėtyje, taip sakydami, ir kada tai įvyks?

— Taip sakydamas, minėtyse turėjau sąveiką su kosmoso protu, kuri įvyks po 20–30 metų.

— Ir žmonija žus?

— Ne. Pagal senus šaltinius Zemėje atsiras nauja rasė žmonių, kurie pasižymės ištisies fenomenaliomis savybėmis, galima sakyti, kad jie bus beveik kaip dievai. Sie žmonės apgins Zemę nuo ateivijų.

— Išeina, kad nauja rasė atsiras staiga?

— Siandien atrodo visiems aišku, kad Darvino idėjos apie palaišinį perėjimą nuo beždžionės iki žmogaus, klaidingos. Zmogus galėjo atsirasti labai greitai, rezultate mutacijos.

Siuo atveju mes, tikriausiai, stovime ant slenkscio kokybiinių geninių mutacijų. Nuo ko jos prasidės? Nežinau. Bet seniausieji nurodė savo knygose, kad nauja rasė gali atsirasti naujo amžiaus pradžioje.

— Pakalbėkim apie kita Jūsų prognozę, surišta su ateities Rusijos metiniene veikla. Jūs pasakėte, kad XXI amžius bus Rusijos amžiumi, kad jinai bus Zemės protas. Kuo remdamiesi jūs

darote tokias išvadas?

— Remdamasis senoviniais tekstais, kuriuos galima patikrinti. Pavyzdžiu, ten parašyta, kad Žuvies žvaigždynas projektuoja iš Arabijos ir Palestinos, o Zemės kūne tai kaip ir kepenų funkcija atlieka šios sritys. Ir tuo laiku, kai tas pavasarinis lygiadienis rodys į šią teritoriją, is ten kils du dideli mokslai, atsiras du pranašai. Ir kas gi įvyko iš tikrujų? Nurodytu laiku, nurodytose vietose atsirado Kristus ir Mahometas. Kas gi galėjo iš anksto pasakyti apie tai!

Pagal šią pačią tradiciją, teritorija Rytų Europos ir Sibiro — o čia Zemės sogenys — surišta su Vandeniu. Išeitų, kad, kai Zemės ašis rodys į šią teritoriją, protas turėtų pasireikšti. Proceso pradžia — 2003 metai.

— O kodėl kepenys apsieiriškė kaip mokslas?

— Kepenys atlieka žmogaus organizme kraujogaunimo ir apvalymo funkcijas. Pagrindinė religinių mokymų idėja — žmogaus apvalymas nuo dvasinių tamsumų. Užduotis proto kita: statyti modelius.

— Vieša modelis mes jau pastatėme, dabar nežinom, ką su juo daryti. Man regis, pasauly apims siaubas, kai sužinos apie Jūsų prognozę: ką gi dar sugalvos Rusijoje. Kas toliau?

— Pakol kas mes dar ne-pabudome. Galima pasakyti, kad buvo proto sapsnas, o jis, kaip žinia, pagimdo paba-sas. Kas ir įvyko?

— Jūs sakėte, kad išpran-ašavote Cernobylį, Ciau-šesku, Buchuto krachus. Per-sijos krizę, įvykius Tadži-kijoje. Gaila, bet visa tai aš priverstas priimti kaip tikėjimą jūsų žodžiu. Bet tuo laiku, kai tas pavasari-nis lygiadienis rodys į šią

teritoriją, tai man palaiba nereikalinga. Ir kągi iš remiuosi, veikia Greičiau atvirkščiai, kontaktas reikalingas, pa-tiem mokslininkams, kad jie pagalvotų apie daugelį nuo-stabiu procesų, pradetų jūsų tyrinėti, išsiaiskinti, kokie neaiškius ištymai stovi už šią visų prognoziją.

Taciau reikia pradžioje pakeisti poziciją į astrologiją, žiūrėti į ja, iš vienos pū-sės, be mistikos, o iš kitos pusės — be nesveiko skepti-cizmo. Aišku, jis reikalingas, bet tik tuo atveju, jeigu jis parematas ne nepasitikėjimu, o noru suprasti.

— Ir pabaigai duokite prognozę, kas laukia salies 1991 metais? Ir atskirai prognozę apie AES.

— Ateinantys (šie — red.) metai vieni iš pačių baisiausių SSSR, pirmi iš trejų chaoso metų. Pavasaris, va-

saros pradžia — reali val-džios nuvertimo grėsmė. Gorbačiovos stebuklu išliks, išsiuks.

— Kurį jau kartą...

Tai bus stebuklų ste-buklas. Jis bus priverstas iš-siskirti beveik su visais sa-vol pagalbininkais ir gali likti pėstiniuku šitame žaidime. Toliau — didelė armijos įtaka. Jau žiema pasireikš-du nauji lyderiai, pakol kas jie net nežinomi. Pava-sarių Kirgizijos rajone gali-mas įvykis, panašus į Ze-mės drebėjimą. O taip pat nelaimė, bet ne stichinė ir ne atominė, Ukrainos ry-tuose. Kas link katastrofų AES, tai yra pavojus Rov-no elektrinei 1994 metais, Pietų Ukrainos 1997 ir 1992 metuose, 1992 metais bus pavojingas regionas arti Uralo.

— Apie galimą avariją Rovno AES kalba ir kai kurie specialistai, žinodami reikalų padėti...

— Aš nežinau reikalų pa-dėties, aš, kaip Jūs supranate, nė specialistas. Be to, aš kalbu, kada tai gali įvykti; kovas — balandis — ge-gužė 1994 m. Tai, aišku, ne Cernobylis, situacija kur kas mažiau rimta, negu 1986 m.

Tikėsimės, kad atomi-nė specialistai skirs dėmesio Jūsų prognozei ir nieko ne-atsitiks. Juk Jūs nuolat tvir-tinate, kad astrologija tik perspeja, bet ne įpareigoja.

B. SABLEVICIAUS nuotr.

ŽMOGAUS EKOLOGIJA

VALENTINAS Patrasenka, magnetronų kūrėjas iš Novočerkasko gamybinio susivienijimo „Magnit“, buvo kviečiamas į Maskvą pademonstruoti savo išradimus. Lagaminas ir kišenės buvo pilni stambių ir mažų magnetinių prietaiselių — magnetronų. Maskvos medikai norėjo sužinoti apie keistuolių Patrasenką, neva tai gydantį paprasciausias magneito gabalėliais. Belaukiant lektuvu, išvoko katastrofa: Patrasenka pajuto, kad iš užsisenėjusios skrandžio opos plūstelėjo kraujas. „Greitaji pagalba“ į Rostovo ligoninę ji pristatė kartu su jo magnetiniu kroviniu.

O paskui buvo kalba su gydytojais, susirinkusiais priešoperacinei procedūrai. Sis keistas ligonis pasivadino magnetronų konstruktoriumi ir pareikalavo, kad jį operuotų ir gydytų tikta per magnetinius laukus, duktum sumažinę vaistų doze. Jis prasė, reikalavo, jis darė eksperimentą su savimi. Rodė kruvą dokumentu. Nustebė medikai paklusno. Juolab, kad gandai apie teigiamą magnetinio lauko poveikį ne karta siekė ir pačią ligoninę. Paskutinis nusileido gydantis gydytojas: lyg ir nedera medicinos mokslo kandidatu klausytų ligonį, kaip reikia ji gydyti... O ir rizika didelė. Vidinis kraujoplūdis — ne sloga, o operacinė — ne sauna. Cia gydytojas, lyg tyčia, pasiskundė rankų nuovargiu po operacijos. V. Patrasenka lyg to ir telaukė į kalbėjó chirurgą prie rankų pritvirtinti magnetelius — ir nuovargis, skausmas praėjo. Personas išiungė į eksperimentą... Visus medikamentus ligonui „ivesdavo, praleidę pro magnetronus, ir netgi užmigdė pusine doze narkozės, paveiktos magnetu. Sešetą valandą vyko operacija ir tiek tėsesi eksperimentas su magnetiniu laukais.

Penkias paras ligonis gulėjo sterilioje palatoje, kad eksperimentas iš tikro būtu „grynas“. Kasdien jis jautėsi geriau, kasdien atsiradavo naujų draugų. Medikai su nuostaba turėjo pripažinti, kad pooperacinis periodas vyksta greičiau, negu iprasta. O ligonis tuo metu... skaitė paskaitas chirurgams apie savo išradimus ir demonstruodavo magnetronus iš jų pritaikymą. Aštuntą dieną, vietoj dvylirkos, ligonui išėmė siūles. Pakliuvės į bendrą palatą, V. Patrasenka puolė į pagalbą kitims ligoniams. Tai galvos sopolį nuima, tai sumažina aukštą kraujospūdį. Sergančiam astmą palengvindavo kvėpavimą. Greitai iš „bandomojo triušio“ Patrasenka tapo eksperimentatoriumi. Ligonai kreipdavosi į jį daugybė husiskundimų. Medikai neklude, matydami, kad, kaip ten bebūtu, magnetai nekenkia. Tiesa, profesinis orumas neleido išreikšti atvirą pasitikėjimą tokiu neklasiniu gydymo būdu, tuo labiau, kad nėra šiam reiškinui mokslinio piaiškinimo. Bet vis dėlto jie dir-

čiodavo į Patrasenką slapčia, iš šalies, ir neatsisakydavo imti magnetronus. Patrasenkos lagaminas ir kišenės po truputį tuščėjo. O kartą skyriaus vedėjas pasakė: „Atvežė berniuką. Sulaužytį šonkaulai išpausti į krūtinę, nežinote kokio nors metodą?“ Zaizda buvo labai didelė. Patrasenkai pasiūlė magnetiniu diržu apjuosti ligonio krūtinę, o kitus magnetus pritvirtinti prie stovo. Magnetai savo trauka turi ištrauktį šonkaulius iš krūtinės lastos. Palengvėjimą turėjo suteikti ir magnetiniai lankai. Ir kaulus atstatė į savo vietas...

ma magnetinį lauką apie koją. Lūžę kaulai greitai sugijo. O po to jie sugalvojo „magnetinę kojinę“, kad galima būtų atlikti masažą po gipsu.

Palaipsniui atėjo pripažinimas. Rostove prie Dono išvoko Mokslinė konferencija, skirta magnetų pritaikymui biologijoje ir medicinoje. Jo išradimas pritaikomas Bulgarijoje. Apie autorių émę rašyti mokslinė spauda.

Iš Tbilisio respublikinės ligoninės ataskaitos: „Atliktas magnetoterapijos kursas, gydant hipertonią, aterosklerozę, chronišką bronchitą ir pneumoniją. Visi ligonai buvo 50–89 metų amžiaus. Jiems duoti magnetiniu lauku paveikti vaistai. Lyginant su kontrolinės grupe, gydymas paspartėjo 3–4 dienomis. Mes stebėjome magnetoterapijos privalumus gydant radikulitą. Magneto masažas patogus techniniu atžvilgiu ir ligoniams, ir medikams. Kenksmingu efektu nepastebėta. Ligoninės viršininkas V. Sanikadzé.“

Iš medicinos elektrotechnikos molinių tyrimo laboratorijos ataskaitos: „Magnetoterapija buvo taikoma sergantiems juosmens radikulitu paumėjimo stadijoje. Visi ligonai iki magnetoterapijos gydési įvairiomis priemonėmis, tačiau be rezultatų. Magnetinių diržų poveikyje daugumai ligonių normalizavosi leukocitų kiekis kraujyje, klinikinis efektas pasireiškė žymiu skausmo sumažėjimu ir višišku analgetiku atsisakymu. Pašalinio efekto nepastebėta. Med. m. k. Kaliničeva“.

Iš akto apie Kubanės žemės ūkio mokslinio tyrimo instituto darbų: „Darbai buvo vykdomi pagal TSRS melioracijos ministerijos įsakymą Nr. 381. „Apie bandymus, panaujodant žemės ūkio kultūrų laistymui vandenį, paveikta magnetinių laukų“. Magnetronas buvo įmontuotas į vandentiekį, prijungta prie lietinimo mašinės „Volžanka“. Magnetiniu vandeniu buvo liejamos daugiametės žolės dha plote. Lyginant su kontroliniu lauku, liucernos žolės derlius padidėjo 24%. Kubanės žemės ūkio instituto prorektorius V. Jeropkinas“.

Tai maža dalis to, ką galima būtų pasakyti apie magnetų tyrimetą iš Rostovo srities Novočerkasko miesto V. Patrasenką. Jo darbai įforminti daugybę dokumentų, patvirtinančių magnetinio lauko įtaką gyvai lastelei. Dokumentai nieko nepaaiškinantys, tačiau konstatuojantys faktus. Zinoma, mokslinis magnetinių laukų įtakos išaiškinimas padėtį nustatyti vienas ūkinės veiklos sritis, kuriose jie galėtų duoti naudą, neberekėtų eksperimentuoti apgrairomis. Išskojimai tėsiasi. Dar anksti pateiktė praktines rekomendacijas. Tačiau būtina atkreipti specialistų dėmesį.

(Versta iš žurnalo „Priroda ir čelovek“, 1982 m.)

Magnetas — tai vaistas

Nesuprantamais tikslais Egipto žyniai magnetais naudojosi jau prieš 4 tūkstantmečius. Dabar aišku, kad augalai ir gyvūnai, dirbtiniai apsaugoti nuo Žemės magnetinio lauko, auga išečiau. Siūlosi išvada, kad magnetuose slėpiasi kažkokios naudinės jėgos, o žmonės, užsidarę gelžbetonio pastatuose, netenka kažkokiu tai gyvybiškai svarbių faktorių.

Aštunto dešimtmecio pradžioje per Sovietų Sąjungą nuviliui „magnetinis bumas“. Žmonės nėšiojo magnetinius diržus, apyrankes, sages — įėjo gandas apie stebuklingą magneto poveikį organizmui. Bet bumas nuviliui, mada paseno. Dažnai šialp atsitsinta: atradimas, iki galo neištirtas, neišaiškintas jo poveikis, pradedamas užmiršti. O gaila!

Skirstesi tylėdami. Triumfo nebuvos, negalėjo būti greta nelaimės. Bet koridoriuje skyriaus vedėjas pasakė Patrasenkai: „Chirurgu jums būti, kolega. Ką jūs ten veikiate kažkokio dirbtuvėj?“ Šitaip baigėsi eksperimentas. Magneteliai buvo išdalyti, lagaminas tuščias. Ir negaila. Laikas išrašytis iš ligoninės — opa nebekankino. Magnetų galia gydytojai įtikėjo. Ir berniukas sulaužytą krūtinės lasta sveiko.

Išlydejo V. Patrasenka visas chirurginis skyrius kaip šeimos narj. Ir kaipgi! Nebuvo dar tokio paciento. Išlydėdami davė žodį testi eksperimentą su magnetronais. Išeidamas namo, konstruktorius dar nežinėjo, kad likimas ruošia naujų kuriozų. Po tam tikro laiko V. Patrasenka sužinojo, jog jis gydės chirurgas S. Tenčurinas susilaužę koją. Abu kartu jie pagamino prietaisą, sukuriantį kinta-

Pirmajame šiu metų „Ladakalnio“ leidinyje prof. Zenono Ivinskio minčią santrauka pradėjome diskusiją dėl etnografinių ir valstybinės Lietuvos sienų. Siame leidinyje jūsų dėmesiui siūlome dr. Antano RUKSOS straipsnio „Lietuvos sienos anglų požiūriu“ (iš knygos: „Kovos dėl Lietuvos nepriklausomybės“, Illinois, Cikaga, 1931 m.) santrauką. Tikiame, kad po pirmojo pasaulinio karo anglų ekspertų atliktu tyrimu išvados bus įdomios ir šiu dienų Lietuvos skaičiui.

Lietuvos sienos anglų požiūriu

Iš visų didžiausių Sajungininkų valstybių Didžioji Britanija pirmoji bus pradėjusi rinkti medžiagą taiskos konferencijai. Jau 1916 m. Londone buvo suorganizuota „Commission for Peace“. Praktikos reikalui labai svarbu susipažinti su dr. K. Pakšto apverta Didžiosios Britanijos

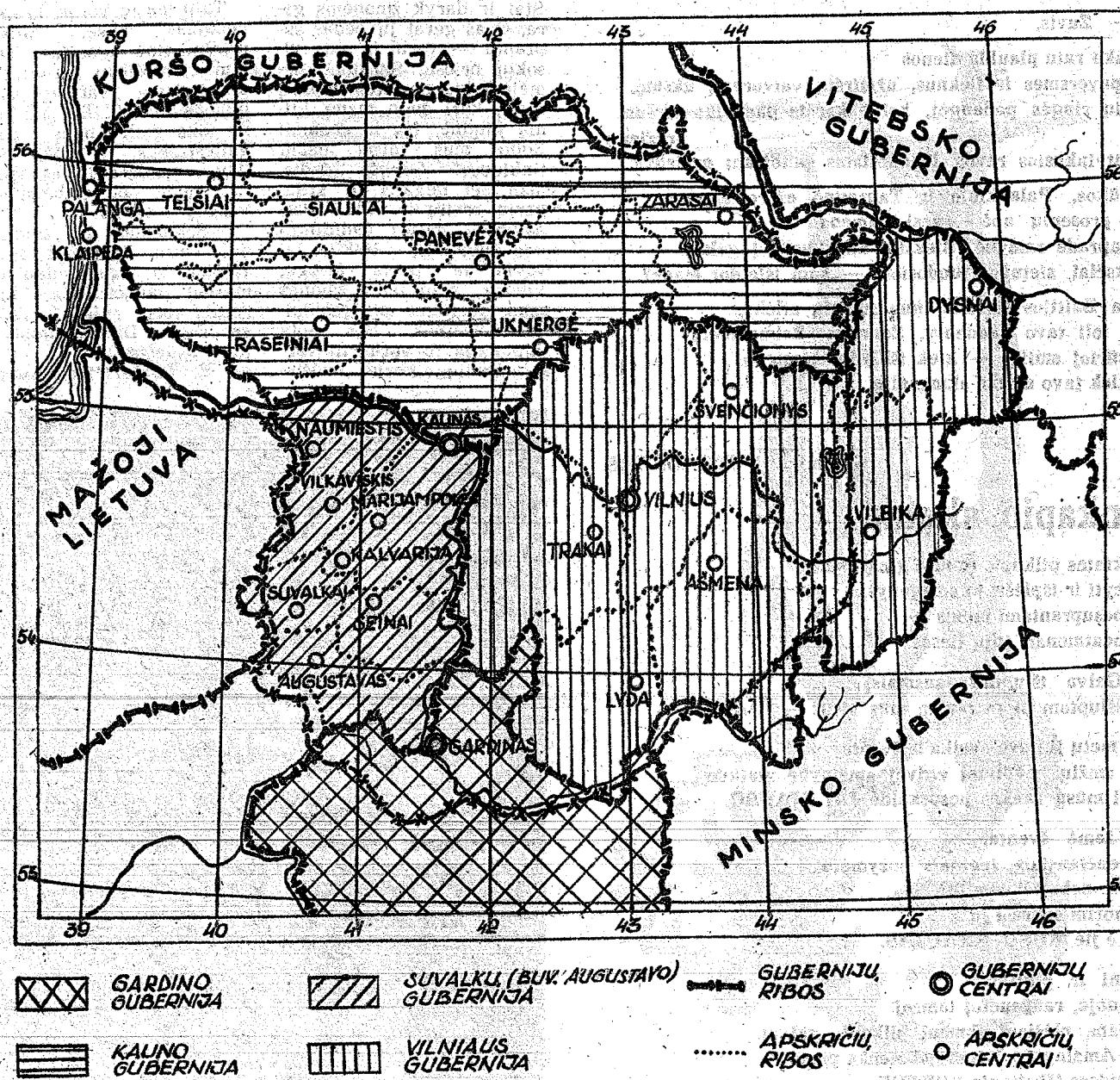
Karališkoje spaustuvėje 1920 m. sausio mėn. išspaustinta reikšminga, labai glausta, vos 144 psl. knygute, „Russian Poland, Lithuania and White Russia“. Jos turini tenka laikytis oficialiai to meto britų nuomone, ten gyvendamais mums opalis klausimais.

Knygos turini sudaro trys dalys: Lenkija, Lietuva, Gudija. Lenkija gyvendama 10 gubernijų apimantiose Karalytės ribose. Lietuva nagrinėjama tradicinėse Vilniaus, Kauno, Gardino gubernijose. Gudija svartoma Minsko, Mogiliovo ir Vitebsko gubernijų ribose, tačiau primenama, kad

gudu plotai tėsiasi dar toliau į Rytus, kad gudu yra ir Lietuvos ribose ir kad trijose vakarinėse Vitebsko gubernijos apskrityse gyvena latviai.

Pagal knygėles autorius, trys lietuviškos ir trys gudiskos gubernijos sudarančios pagrindinių istorinės Lietuvos plotą Britu mokslininkai stebisi, kad lenkų mažuma, tegu ir itakinga, pasišauna atstovauti visos šios istorinės Lietuvos gyventojams, kurių esama 13.656.000. Lietuviams būtai taip pat nepripažista teisės kalbėti visos istorinės Lietuvos vardu, nes lietuvių teigviena tik šios teritorijos dalyje. Tad uolai paruošta lenkų propaganda (Nukelta i 27 psl.)

VILNIAUS IR KITOS LIETUVOS GUBERNIJOS PAGAL CARINĖS RUSIJOS ADMINISTRACINI SUSKIRSTYMA.

VOLUNGE

Birutė SRIOGLYTĖ-VAITKIENĖ

Palūšėj

Kodel gi jūs, kopos, pabėgot nuo jūros?
Išgaudino audros?
Išgaudino vėjal?
Ar gera čia jums prie šio ežero gėlo,
kur bangos mažesnės
ir vėjas ne tokst?
O galgi, kai miegat, sapnuojasi šormai,
aptaškė jums veidą
sturokais purslais?
Jei ne, — kam iškėlėt į debesį balta
Šią puši išlakią
kaip ilgesi savo?

Žuvis

Aš — Zuvis,
Zodiako ratu plaukia dienos
pro paversmes ir lieknus, užmirštų valvorynų tksmę.
Ringlių ringės padangėj, kol vakarais padvelks viršum
ražienų
ir pritvinkusios révos, ledonešiams gaudžiant pratrūks.
Iš Būkos, Palaukinio ir Tauragno ežero alma
mano proseniu upė — vési Zeimena.
Pirmadė ramybė. Siekštai nugrimzdė į gelmę.
Slenksčiai, sietuvos juodosios, — kam išleidot manę?
Sėlsta Baltijos šormai, nuo suomų atlékė,
Kaip tolli tavo vandenys, Zeimena, Zeimenelė!
Toj stūroj smiltį — kiek išklydustu miega...
Gal kiek tavo dugne akmenėli...

Gediminas RUTKAUSKAS

Senkapio akmuo

Išniekintas pilkapis (o mes gimus jame),
atidaryti ir išplėsti jo smegenys,
nebesuprantami mums —
nebeatmenam jūjų tiesos.

Galva išluptais jausmais,
išluptom akim jaučia mus visus — DABAR.

Kiek metų ji buvo sveika ir svanta,
kiek amžių begalinėj erdvėj amžinybę matavo
— iki mūsų rankos nesuskaldė JAI KIAUSO.

Visa žemė svanta,
ir Švenčiausiai ženklaus sužymėta,
— Mes nebeieškome jū,
nenorim suprast jū
— o jie MUSU KRAUJAS.

Juodini ir pliki
raudonoje, raupsuotoj tamsoj
lupam, plėšiam akmenį pilkapio galvai.
— Amžinybės šviesa nebetenka prasmės
ir šviesa iškeliauja SVETUR.

Vytautas JUODAGALVIS

Voro monologas

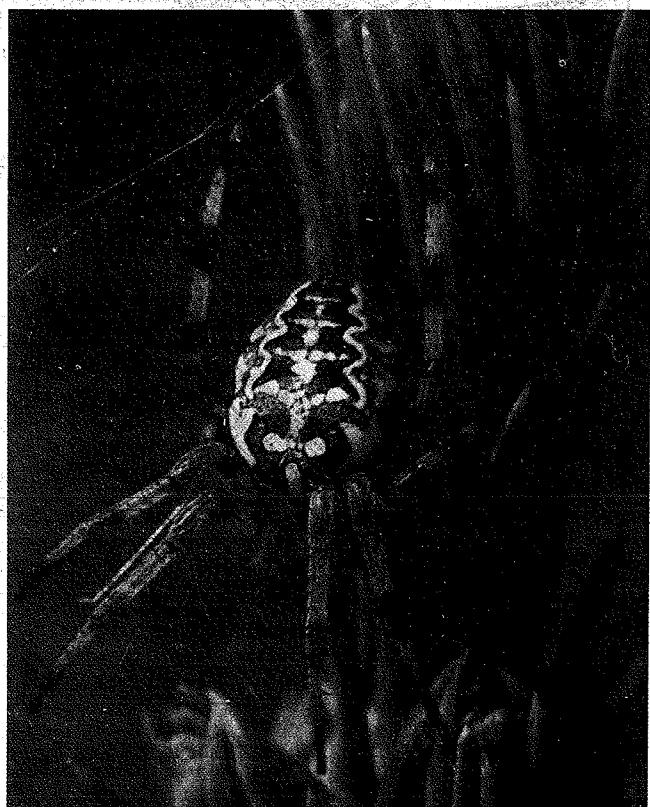
„ESU voras iš prigimties. Na, tokia faunos rūsis. Turiu aštuonias kojas ir nemaža galva. Moku megzt tinklus ir kitus naudingus darbus. Ir visa tai kitu labui: noriu perauglēti muses. Deja, vargšelės neturi galvos ant pečių, — tenka suesti. Yra dar kita man labai įdomi veislė: žmonės. Tai va, aš jų nesuprantu: sako, aš kenkėjas, žudikas, sadistas. Keisti gyvūnai! Jei ne aš ir mano giminė — luos vius užkankintu musėsi. Stai ir daryk žmonėmis gerai. O aš gerai jų bédas suprantu — turiu ir pats višokiu prieš. Skraido žemėje tokia pasiutus vapsvų rūsis, kuri žudo mano kilnią giminę. Na ir chamai! Žudo, mus mūsų pačių tinklelėse! Garbės žodis, man net negaila tu kraugelių brolių ir sesių. Paradinėja muses padidintomis kainomis, o tinklus tai varia, ne patys mezga. Vienok, kaip ten žmonės sako: svetimas pinigas laimes neatmės. Bet man taip gaila tū voru, tū vargo brolių, kurie nuošir-

džiu darbu mezga tinklus ir tinklelius. O kad jūs žinotumete, kaip sunku juos megzti, tuos išgaunigus tinklus! Kiek bemiengiu nakti praleista dirbant ši kilnų darbų! Ir kaip sunku gyventi, kai niekas neatjaučia tavo vargo, nevertina tavo pastangų. Ak tie žmogėnai! Stato paminklus šunims, paukščiams, kad nors vlenas mano giminę paminklą pastatyti. Kuklų paminklėli: voras mezga tinkle ir užrašas „Darbščiausiam ir geriausiam Zemės gyvui“. Pastatyti tokį monumentą, o mes už tai surengtumė kolektivine mūsų gaudymo akciją šukiu: „Musė per pusę“. Ir ne reikia mūsų ižeidinėti, mes tik savo gerumo avos. Gailim vienu, norin perauglēti kitus, o padokos jokios, niekas mūsų nevertina“.

Taip mastė voras, kramnodamas mūsę. Mūsės priešmirtinė agonija kėlė jam nuoširdu gailę, primindama vargę „palydusiavave“. Bet jis buvo toks galestingas, toks galestingas — todėl toliau apsilaižydamas siurbé mūsę, tuo gelbedamas vargę žmoniją.

Sekdamas šį „nuoširdu“ voro monologą, stabtelėjau ir prisiminiau ne mažiau patriotiškais motyvais vorus ryjančią vapsvą. Duok, Dieve, nebūti į juos panašiems!

B. Sablevičiaus nuot.

Aringas GORODECKIS

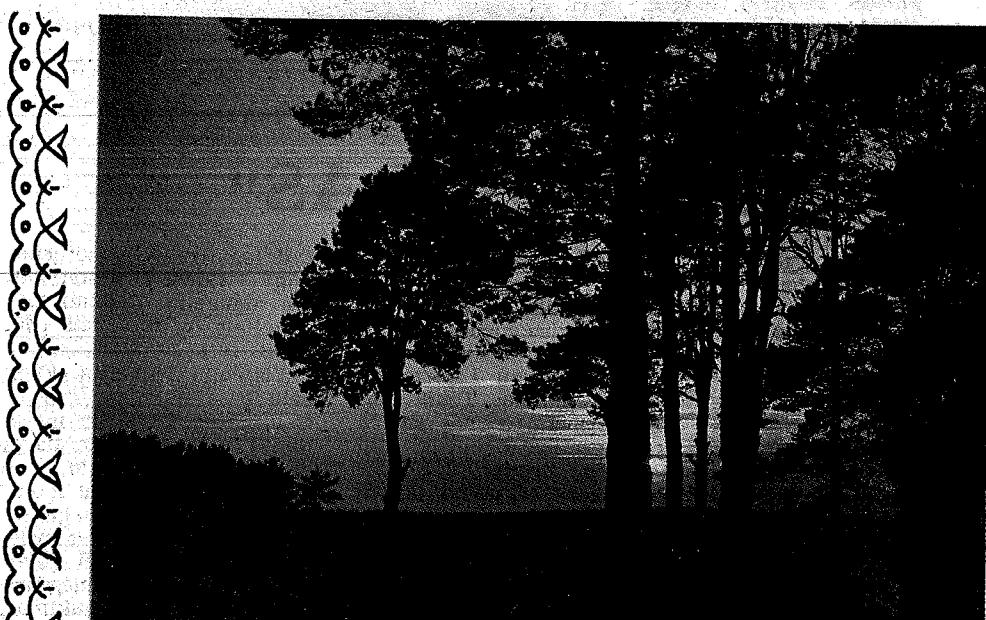
TAIP, JAU...

Ar jau? —
Taip, jau.
Atgal negrūsim,
Sukežė tiltai padegti.

Ar ten? —
Taip, ten,
Gal dar pavysim
Senolius tolstančius kely.

Ar taip? —
Kažin,
Vienok bandykim,
Kovoj pažinsime karius,
Tai vėl? —
Taip, vėl,
Sodeily rūtu
Su Diev jums tares įseiniu...

1989—1991 m.

Petras PANAVAS

Pagoniška malda

Ačiū ačiū už saulelę
Saulės kalvi Telelevi
Ačiū ačiū tau Medeina

Kad medellis aukštyn elna
Ačiū ačiū tau Zvoruna
Kad paklojal žernui llūng
Atitolink savo rykštę
O rūsfusal Diviriksal
Ir užleiski skalsu lieftu
Tik ugnelės neužlieki — — —

Bronius SABLEVICIUS

PUSKAPEIKIS

Dėžutėje, tarp būtinių smulkmenelių, suradau geltoną puskapeikį. Guli jis ten, prislėgtas varželiu, vliniučiu, užmirštas. Jo kalmynė, niekinga veržlė, dargali būti reikalinga, o jis, puskapeikis, niekaip nepanaudojamas.

... Kai reikia atsisveikinti su draugais, kareivio sirdis nusimeta sudiržusią apvalkalą. Ilgai buتا kartu. Cia patiriamai tai, ko nepatirsi niekur kitur. Kareivio jaunystė tarsi kita planetė. Išvažiuojant „ant visados“, priėjo Jis ir parodė monetą: „Perpjauki me pusiau. Viena pusė tau, kita — man. Kada nors ateis pas mane žmogus su šituo puskapeikiu, ir iš aš suprasiu: „tu“. Sviežia, geltonai žibaničia kapeiką perpjovėme. Pasidalijome kaip lobį.

Metai bėga, bėga. O puskapeikis tūno ir tūno dėžutėje. Ir jo kalmynė — veržlė.

Kur pirmoji monetos pu-
sė dabar? Ar paimiti man
savają, ar nudundėti trau-
kiniuais pas Jį ir, nieko ne-
tarus, ištiesti delne? Tie
tūkstančiai kilometru —

tikras niekas, svarbiausia,
prieiti ir ištiesti monetos
pusę. Nušvistu Jo akys ir
ilgu metu pertvara pra-
smegtu po kojom ta pačia
akimirkai!

Tada, kareiviškoje praei-
tyje, Jis gelbėjo mano gy-
vybę. O kai būdavo sun-
ku, paimdavo mano ranką
ir, priglaudės sau, prie
skruosto, ilgai tylėdavo.
Naktimis kareivinėse deg-
davo mėlyna signalinė
šviesa, ir Jis dažnai sėde-
davo ant mano lovos kraš-
to, žiurėdavo į miegantį.
Kartais nuo tokio žiurėjimo
pabusdavau.

Toks Jis buvo. Didžiaja
raide rašau. Tai ar nudun-
dėti i ta miesteli tolimoje
Totorijoje, ar sustoti prie
Jo durų?

Bet metal bėga ir bėga.
Akmenį išgraužia, į žemę
susmukdo. O žmogu? Jei
jis — nebe Jis, o kaip tas
akmuo? Kaip reiktu atga-
lios sugrižti?

O puskapeikis tebežiba.
Tikriausiai jo pirmoji pu-
sė dar gyva. Ir, žinoma, jo
gerumas. Juk jei kartą jis
sirdyje suvešėjo — tegali
užpesti tik drauge su žmo-
gumi.

Saulėlydis.

B. Sablevičiaus nuotra.

Irenos Simonienės iliustracija.

KIEKVIENAS asmuo, net ir valkas, nori veikti ir elgtis laisval ir nepriklausomai. Todėl jis visus moralinius reikalavimus ir paliepimus laiko jam priimetais ir juos pasitinka su stipriu vidiniu pasipriešinimu ir neigiamu nusiteikimu. Neretai tokį pasipriešinimą palydi net koktumo jausmas ir nuožmus pyktis. Iš šiu neigiamų nuotaikų dorovės atžvilgiu lyp ir seka, kad kiekviena kalba ar diskusijos, kurios siekia moralę užstoti ar mėginti pateisinti, gali būti lengvai suprastos kaip užgaulus ar nemandagus elgesys, pažedžiantis modernaus etiketo taisyklės. Be to, iš pažiūru, kurios dorovė nuvertina ir atmata, gali šivystyti savotiškas parodokas ir net prieštara, būtent, kad yra nemoralus dalykas liečia dorovės klausimus ir kad yra vienai nedora kalbėti apie dorovę.

VERTA ZINOTI

Labanakt

Pastebėta, kad gyvūnai instinktyviai stengiasi užmigtis, atgręžę galvą į Rytus. Reiskinys turi mokslių paaiškinimą. Magnetinis Zemės polius turi didele itaką miegui ir miegančiojo savijautai. Jei užmigtis galva į Rytus, tai jums garantuotas geras miegas, pilnavertis poilsis. Blogiausia, jei

miegosite galva į Siaurę. Po toklo miego žmogus jaučiasi „ne ta koja iš lovos išlipęs“, skauda galvą. Taigi, imkite kompasą ir perstatykite bute baldus! Net jeigu mokslininkai ir klysta, jums bus garantuotas kietas miegas tegu ir vienai nakčiai po baldų perstatinėjimo...

Atsargiai — minkštasis vanduo!

Visi bijo klieto vanden — tame daug druskų, metalų. Nuo jo atsiranda akmenys įskustose. JAV mokslininkai ištirė 505 fermerius, vartojusiems tik minkštą vandenį. Visi jie kentė

nuo širdies-kraujagyslių susirgimų. Kitoje valstyje 854 fermeriai vartojo tik kietą, turtingą kalciu ir magniu, vandenį. Tų susirgimų šie žmonės neturėjo net pėdsakų.

Kelkis — saulė teka!

Jums bloga nuotaika, jaučiates depresijoje? Kelkitės saulei tekant, ir bloga būsena paeins. Patarimas turi mokslių pagrindimą: yra tiesloginis ryšys tarp natūralios šviesos ir bioritmų. Melatoninės — hormonas, kurį organizmas gamina naktį, ir sumažėja vos

saulėl patekėjus. Anksti ryta šviesos jėga priverčia hormona išnykti. Jei žmogus keliasi vėlau, kai saulė pakilusi auksčiau, melatoninės organizme išlieka ir per dieną jaučiamas bloga nuotaika, nedarbinga būsena.

Parengta iš „Znanije — sila“

Jūsų dėmesiui pateikiame jžymaus išeivijos veikėjo, filosofo Juozo-Leono NAVICKO straipsnio „Dorovės „Baubo“ mitas“ knygoje „Vertybės ir dorovė“ santrauką.

DOROVĖS „BAUBAS“

Taigi, žmogul dorovė yra lyp tasai baubas, labai panašus į mažo valko „baubą“. Asmeni baugina moralės griežti įsakymai, nuostatai ir paliepimai, kuriuos jis turi būtinai vykdyti. Jis taip pat baugina dorovės nenuolaidumas ir radikalus įsakumumas: „Tu privalai tai daryti!.. Tavo pareiga pildyti savo pareigas! Tu turi vi suomet sakyti tiesą!.. Tau privaloma vykdyti dorovės skeibiamus dėsnius!.. Todėl žmogus ir jaučiasi tramdomas ir valdomas vienos eilės jam palieptu nuostatu.

Taip pat dažnai atsitinka,

kad kiek susimašes asmuo dorovės statomus reikalavimus laiko šeimos, valdžios, visuomenės, kultūros, bažnyčių ir kitų institucijų įsibrovimui. Tokiu būdu dorovė ir vėl išnyra kaip svetimas baubas, diktatorius, tironas, uzurpatoriūs ir nelaukiamas įsibrovėlis, nuolatos iš ivairiom normom varžantis žmogiškąja nepriklausomybę ir asmeninį apsisprendimą. Todėl šioje vietoje yra aktualu žvilgtelti į Dostojevskio „Užrašus iš pogrindžio“, kur jis apibūdina asmeni, kuris visus savo apsisprendimus veikti grindžia nei protu, nei valla, nei jausmai, bet juos iškilia ir išveda iš savo paties mišlingo „pogrindžio“. Pagal Dostojevskį, žmogaus pagrindinis veiklos motyvas ir nusistatymas yra parodyti ir sau irodyti, kad jis yra žmogus ir asmuo, o ne paprastas daiktas ar pianino klavišas.

Ne vienas asmuo mano ir jaučia, kad dorovės normos, paliepimai ir imperatyvai ji engia, kamuoją, varžo, gąsdina ir paverčia tikru vergu. Jam atrodo, kad visi šie dalykai paliečia jo asmenybės gelmes atsvetindami jis nuo paties tapatybės ir késindamiesi atimti iš jo laisvės vertybę. Todėl žmogus ir grūmiasi su jam tariama brukama dorovė, nes jis išlaiko jam svetimą ir kitu nustatytą ar sukurtą. Todėl iš šalies ateinančių įsakymų, akivaizdoje asmuo išgyvena nepasitenkinimą, nerima, baimę ir jaučiasi patekęs į kažkokias nesvetingas ir jis surakinančias pinkles.

Dažnai susiduriama su įvairiais dorovės aiškinimais, iškraipymais ir jos pakaitalais. Reikia atsiminti, kad visi jie gali pakisti, aptempti ir suklastoti tikrosios dorovės esmę. Vienas iš pačių ryškiausių, žinomiausių ir priimtiniausių dorovės pakaitalu yra valstybės konstitucija. Daugelis žmonių yra tvirtai išitikinė, kad visi dorovės reikalavimai pilnai sutampa su įteisinta ar legalizuotais valstybės įstatymais. Todėl ir nenuostabu,

kad legalizuoti ir autoritetingi valdžios įstatymai yra daugelio laikomi vieninteliais ir tikraisais dorovės reikalavimais.

Vis dėlto, nežiūrint sklandžiui ir ispūdingu argumentu, legalumas ir moralumas visai nėra tie patys dalykai. Kas legalu, ne visada yra tuo pačiu moralu, nes faktiškai yra galimi įstatymai, kurie yra priešingi moralei (legali neteisė). Prostitucija, negimusių gyvybės nutraukimas, legalios skyrybos yra įtaisinti ir legalizuoti aktai, tačiau dorovei šie dalykai pasileika nepriimtinai ir nedori veiksmai. Teoriškai kalbant, yra galima legalizuoti kyšių ēmimą, galima legalizuoti motyvuoto keršto akta, galima legalizuoti svetimotyrystę ir t. t. Visa tai labai aiškiai parodo, kad legalizavimas nėra nei vykšes, nei tinkamas, nei sekmingas dorovės ar moralės pakaitalas.

Dorovei rūpi ir priklauso ne tik aktuali bei konkreti asmens veikla ir regimas išorinis elgesys, bet ir jo vieninių nusistatymai ir vieninio pasaulio aktai bei apsisprendimai. Paprastai kalbant, legalizavimas neturi nei galios, nei galimybės išsiveržti į asmens dvaisinę sritį, kurioje gali viešpatauti pavydas, neapykanta, pyktis, keršto geidimas, nepasiekimo ar nelaimės noras artimui, nesvarios ir nedoros mintys, nemoralus jausmai, neprideram kuno geiduliai, paniekos kitam jausmas ir daugelis panašių ir nepadarių išgyvenimui.

Šio trumpo straipsnio uždavinys nebuvuo dorovės „baubo“ mito kritika ir išvertinimas, nes rimtos kritikos ši tema nenuispelnė ir nebuvo reikalinga. Tačiau buvo aktualus reikalas ir rūpestis atpalaiduoti moralinę sritį nuo nevykusiu, be reikšmių, mūsų liaudies suprastintų prasimianymu ir visiškai netinkamų iškraipymu. Taip pat buvo norėta ir siekiama pasisakyti prieš tikrosios dorovės pakaitalus, ypač prie legalizavimo užmojų įteisinti ir tuo pačiu patelisinti nemoralius dalykus.

KRAŠTOTYRA

Bronius KVIKLYS

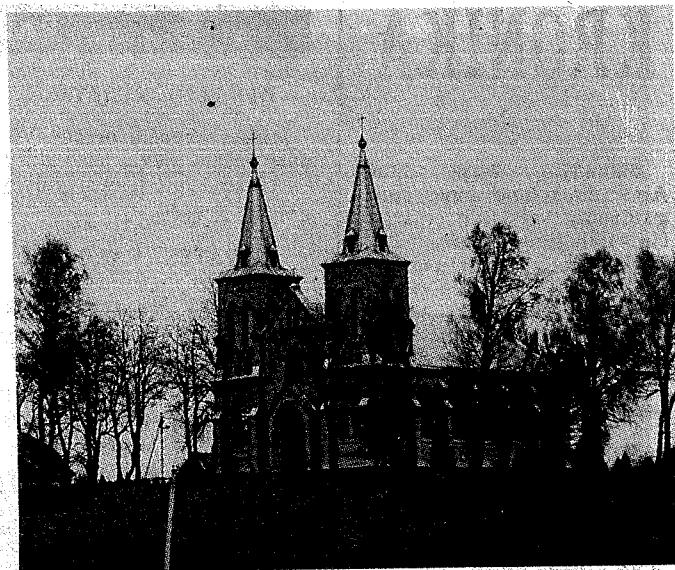
KAZITIŠKIS

Kazitiškio bažnytkaimis yra iškūrės prie nedidelio Gilučio ežerėlio, 11 km į šiaurę nuo Ignalinos, 4 km nuo Vilniaus — Daugpilio geležinkelio linijos.

Apylinkės gyvenamos iš seniausių laikų — rasta senosios kultūros liekanų. Romos imperijos monetos. Kazitiškio dvaras žinomas nuo XVII amž. XVIII amž. priklausė Butleriams, vėliau Belikavičiams, Radleckiams.

1745 m. dvaro savininkai Belikavičiai pastatė medinę bažnyčią ir jukurdino vienuolių bazilijonų. Carinės Rusijos laikais Kazitiškyje buvo pastatyta ir stačiatikių cerkvė. 1860—1862 m. parapijiečiai, vysk. M. Valančiaus padedami, pastatė naują bažnyčią, prie kurios apsigyveno ir kunigas. Gubernatorius Murgavojas tačiau prikibo, kad bažnyčia pastatyta be rusų administracijos leidimo ir išakė ją uždaryti. Parapijiečiai, palikę be bažnyčios ir be kunigo, ilgalaiką stengesi ir darė žygijus, kad bažnyčia būtų atidaryta. Tai nepatiko cerkvės šventikams, ir 1875 m. Bresto archirėjus Eugenijus iškėlė teisme byla, reikalaudamas bažnyčią nugriauti. Buvo pabrėžiama, kad jau 1865 ar 1866 m. buvę išakyta bažnyčią nugriauti, tačiau tada neatsiradę pirkėjo. Gubernatoriaus paklaustas, vėles ispravnikas pranešė, kad iš Kazitiškio bažnyčios medžiagos būtų galima Sa-

lake pastatyti neblogą cerkvę. Zemaičių vyskupas sufraganas Al. Beresnevicius savo ruožtu darė žygį, kad bažnyčios pastatas išlikę nenugriautas ir grąžintas katalikams. Buvo pasiusta eilė pakartotinų prašymų gubernatoriui. Pasiekti tik tiek, kad buvo leista iš Kazitiškio bažnyčios medžiagos pastatyti Salako kapinėse koplyčią. Vienas parapijiečių prasymas buvo nuvežtas ir ištekėtas Livadijoje besigydančiam carui Nikolajui II-jam. Prašyme, be kita ko, buvo rašoma: „Visu tikėjimu valdiniai meldžiasi už Jūsų Didybės sveikata, tik mes, kazitiškiečiai, neturime kur melstis, nes mūsų bažnyčia atimta, o o kitų parapiju, kaip neturtingi, neįstengiam pasiekti“. Šis prasymas paveikė cara, ir 1906 m. buvo išleistas „ukazas“, leidžiantis Kazitiškyje atkurti bažnyčią. Statybos darbu emėsi jau 1905 XII 22. Kazitiški atvykė kun. J. Rinkūnas. Parapijiečių remiama, statyba vyko sklandžiai, nors ne be kliūčių. Buvo pastatyta mūrinė, plytinė bažnyčia, dengta molinėmis plytelėmis. Vidaus įrengimai padaryti iš ažuolo. 1909 VI 16 ji buvo vysk. G. Cirtauto konsekruota, bet parapijos teises Kazitiškis gavo tik 1919 m. Ligi tol veikė kaip filija, 1938 m. parapijiečių lėšomis vėl buvo iš pagrindu perstatyta. Stovi gražioje, pakilioje vieto-

Kazitiškio bažnyčia.

Petro BILKIO nuotr.

je, apsupta medžių, bet iš tolo matomi jos aukštūboskstai.

Jau prieš I pasaulinį karą kazitiškiečiai buvo taučių susipratę. Ypač jų kova stiprino dėl savo bažnyčios ir religijos išpažinimo laisvės.

1920 XI 5 Kazitiški užėmė lenkai. Vietovė liko tik 6 km atstu nuo demarkacinės linijos. Parapija buvo perdalyta: didesnė jos dalis liko Lietuvos pusėje. Kadangi parapija buvo lietuviška, tai joje giedama ir pamokslai buvo sakomi lietuvių kalba. 1934 m. suorganizuotas parapijos choras, bet okupacine administracija draudė choriastams rinktis į repeticijas. Visa eilė kazitiškiečių buvo suimta ir nubausta. Pats parapijos klebonas kun. V. Bobinas suimtas, tardytas už lietuvišką veiklą ir nubaustas 5 metų kalėjimui. 1939 m. arkiv. R. Jalgžykovskis patvarkė, kad

kiekvieną sekmadienį Kazitiškio bažnyčioje lenkuojantiems būtų laikomos atskiros mišios ir sakomi lenkiški pamokslai.

Iš senų laikų Kazitiškis priklauso Dūkšto valsčiui, vėliau priskirtas Ignalinos valsčiui. Sovietinės okupacijos metu (1950—1959 m.) priklausė Dūkšto rajonui, o 1959 m.—Ignalinos rajonui. Kazitiškis dabar yra apylinkės ir sovchozo centras. 1977 m. čia gyveno 177 gyventojų.

Kazitiškio parapija nebuvo maža; ligi I pasaulinio karo pabaigos turėjo 3000, bet 1929 m. tik 1043 parapijiecius. Kazitiškio klebonais yra buvę kunigai: J. Rimkūnas, J. Skardinskas, Prijalgauskas ir kt., o pokario metais—kun. Jonas Kardelis (gim. 1941 VIII 2, kunigu pašvestas 1966 IV 6). Parapija priklauso Dūkšto dekanatui.

(Parenkta iš „Lietuvos bažnyčios“ Chikago, Illinois, 1986)

VERTA ZINOTI

SSSR

○ Per paskutiniuosius tris penkmečius SSSR buvo uždaryti 447 „vien eksploataciniai“ miškų ūklai ir 1344 miško kaimai, dar apie 100 „išsisėmusių“ miškų ūklų bus uždaryta per artimiausius kelolika me-

tu;

○ kažkada miškingi SSSR rajonai tampa importuojančiais medieną, ji jau įvežama iš Karelijos, dalinai (40%) iš Archangelsko celluliozės — popieriaus kombinatų ir kt.;

○ medienos atsargos jau išbalgtos Vologdos, Permės ir kai kuriose

kitose visai neseniai dar miškingomis laikytose srityse;

○ SSSR dėl blogos priežiūros žūsta kas trečias hektaras atsodinto miško, o kai kuriose vietovėse aiškiai daugiau, pvz., Chabarovsko sritys Lenino miškų ūkyje nurašyta 96,3% pasodintų kultūrų;

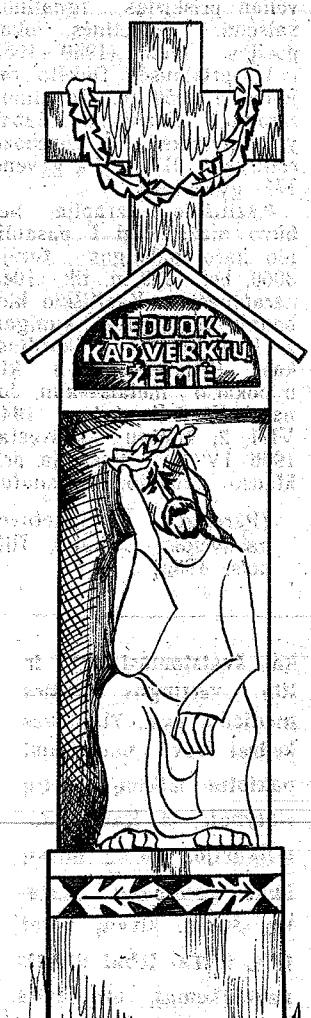
○ SSSR lengvabūdiš-

kal švalstomasi net ir itin vertingos rūšies mediena, pvz., Tlumenės katedrai buvo naudojami paklotui laikinu keliu statyboje, iš Kabardino-Balkarijos kalnų miškų buko gaminami kastuvų, šakių, kirvių kotalai ir t. t. Tai labai didelis nedikišumas, atnešantis nuostolių.

KRONIKA

Balandžio 2-ąją dieną ANP direkcijoje buvo suorganizuota velykinė margučių ridinėjimo šventė. Jos iniciatorius — etnografas Gediminas Grasys. Šventėje dalyvavo dauguma parko darbuotojų ir svečiai iš Miškų ūkio ministerijos, nacionalinių parkų skyriaus.

Balandžio 21-ąją dieną, prie ANP „vartų“, Zemės dienos minėjimo proga, pastatyta Donato Gediminsko skulptūra-stogastulpis „Neduok, kad verktų žemę“. Minėjime kalbėjo ANP direktoriaus pavaduotojas mokslo ir kultūros reikalams Aringas Gorodeckis, kultūros fondo pirmininkas prof. Jurgis Dvarionas. Skulptūra-stogastulpis pašventintino Kuktiškių parapijos klebonas Stanislovas Linda. Literatūrinė-muzikinė kompozicija

Donato GEDIMINSKO pieš.

PADA VIMAI. SAKMĖS. PASAKOJIMAI.

GYVACIŲ NERSTAS

Matėm gyvačių nerštą. Vidury miško pieva, jos vidury — beržas, apie jį apsvynioje galybė gyvačių.

GYVATES KARUNA

Tai buvo — nuėjo mūs kaiman uogaut. Tai ti, saké, gyvatė didžiausia jėjo, ir tokia karūna, tai anas kap nusigundo ir atbėgo.. Mes

dar nedidelės buvom.

GYVACIŲ RINKIMAS

Par mus žalkščią niekas nepripažsta, čia jų nėra. Gyvačių — daug. Linkmenyse kožnā kovo mėnesį ēlinia rinkti gyvačių, brungiai moka.

Tverečius, 1971,
Katinautiškė

GYVACIŲ KARALIUS

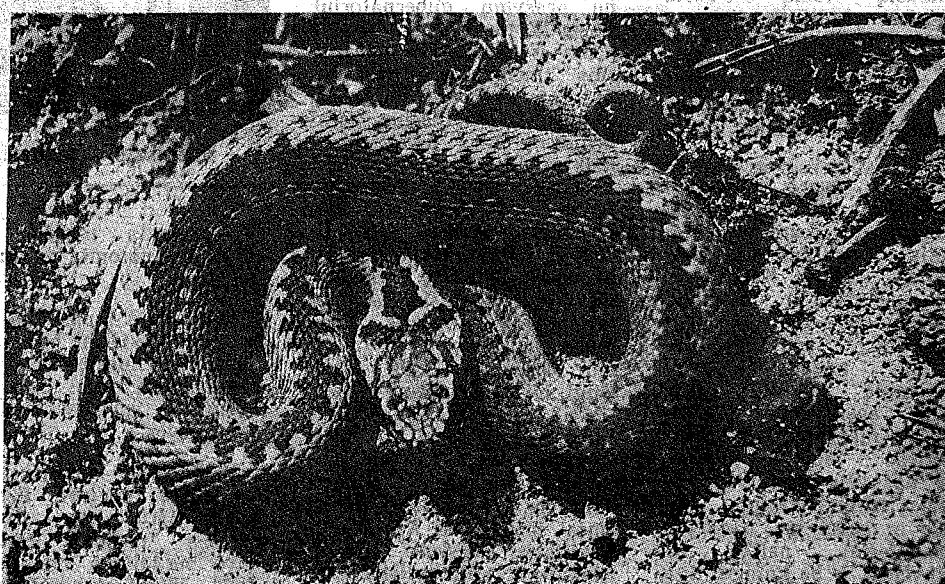
Gyvačių karalius yra. Jei-

gu ji užmuši, tai kirmelės pavys ir sukapos. Ant jo galvos yra kvietkas. Jei pamatum gyvačių karaliaus karūnā, tai viskā žinotum.

Kai pamatai gyvačių karalių, kad šilkinė skaralų patiestum, tai paklotų karūnā.

Tverečius, Guntauninkai.

1971

B. SABLEVICIAUS nuot.

parengė Ignalinos I. vidurių mokyklos mokytoja Irena Šalnienė. Nors oras buvo ir nelabai pavasariskas, bet degė laužai, virė žuvienė, skambėjo dainos, sukosi linksmos poros. Šventėje dalyvavoučių Kirdeikių kaimo gyventojai ir svečias, LL Lyderis Antanas Terleckas.

Balandžio 23-ąją ANP direkcijoje įvyko susirinkimas-susitikimas. Jame dalyvavo Palūšės, Kaltanėnų, Vaišniūnų, Minčiagirės girininkijų eiguliai bei girininkai, specialistai. Svečiavosi Miškų ūkio ministerijos atstovai: NP skyriaus viršininko pavaduotojas R. Grikevičius ir vadovaujantis inžinierius J. Aukštaitis. Susitikimo eigoje specialistai pasisakė einamaisiais klausimais bei pasidalijo iškilusioms problemomis, buvo diskusija su eiguliais. Tarė žodžių ir svečiai. Tai pirmasis susitikimas su eiguliais. Nutarta tokius susitikimus rengti kas ketvirtį.

Žodynėlis

RYTU LIETUVOS KAIMO STATYBINIAI TERMINAI

(Tėsinys. Pradžia Nr. 1)

grendymas, grendimas. Plūktinė kluono asla; padas. „Visų grendymai dabar pilni šiaudų“ (Punskas, Sn.). „Kluonas ant dviejų grendymų“ (Daukšai, Simno r.).

gryčia žr. pirkia, gugis Lazda riestu galu (Leipalingis Lzd.). Dūžis, smūgis (Rimšė, Ign.). Plig. pirkaitė,

jauja, jaujas, jaujis. 1. Kūrenama kluono dalis, kur džiovinami linai arba javai; džiovyklia; kluonas (klojimas) su tokia džiovyklia; atskira troba, kurioje linus džiovina ir mina. „Jaujai būdavo pastatyti, krosnelėtė te tokia — naudą (javus) džiovina ir kulia“ (Tverečius, Ign.). „Prie klo-

jimo yra jaujis“ (Dysna, Ign.). 2. Javų ar linų kiekis, telpantys vienoje jaujoje (džiovykloje).

Tris jaujus iškūlo mięžiu“ (Linkmenys, Ign.). kamara. Lenk. komora, vok, Kammer. Trobos ar klėties kambarys įvairiems produktams ir daiktams pasidėti; indauja, sandėlis. „Nešk pieną kamaron“ (Druskininkai). Plig. pirkaitė,

kampas, kertė. „Kitur kertė, o pas mus kampas“ (Varėna).

kluonas. 1. Trobesys javams krautui klojimas. „Rugius, šieną, gerybę kluonan dejom“ (Gervėčiai, Astr.). „Du kluonai liko nesudege“ (Dieveniškės, Slič.). „Visu kluonai už kelio“ (Pelessa, Vrn. v.). 2. Pieva prie klojimo, žar-

(Nukelta j. 19 ps.).

UŽSIENIO NACIONALINIAI PARKAI

Suomijos nacionaliniai parkai

Suomijos nacionaliniai parkai yra saugomų teritorijų sistemos pagrindas. Parkai yra palyginti dideli, apima plačią faunos ir floras įvairovę ir yra valstybinės arba net tarptautinės reikšmės. Jų pirminis tikslas yra išsaugoti dar pertvarkymu nepaliesta Suomijos gamtą. Be pirmynkštės gamtos saugimo, nacionaliniai parkai globoja vertą dėmesio žmogaus sukurtą dirbtinę gamtinę aplinką, kuria irgi reikia rūpestingai prižiūrėti. Nacionaliniai parkai yra prieinami visuomenės lankymui. Nežiūrint, kad jų pirmuoju reikalas yra gamtos apsauga, jie taip pat pasitarauja gamtinei aplinkai tirti ir studijuoti, praleisti laisvalaiki. SNO sudarytas Gamtinų saugojamų teritorijų Rejestras numato tokius reikalavimus joms, kad dauguma Suomijos nacionalinių parkų pakliūva

II grupę (Nacionaliniai parkai). Tačiau kai kuriuose parkuose šiaurinėje Suomijoje vietiniai gyventojai medžioja, žvejoja ir naudojasi kitomis panašiomis teisėmis, o tai, žinoma, neatitinka tarptautinių normų.

Kiekvienas parkas turi savo valdymo potvarkius gamtos apsaugai ir jie privalomi visiems tu parku lankytuojams. Žmonių srautas norinėjamas ir reguliuojamas priklaušomai nuo to, kokio pobūdžio ir lygio yra gamtos apsauga. Si procedūra yra skirtinga kiekvienam parke.

Pagrindiniai principai yra šie:

— Žalotų gamtų ir trukdytių procesams — draudžiamos.

— Nacionalinių parkų lankytuojai gali keliauti pėsčiomis ir slidėmis, plaukti baidarėmis, irklinėmis veltimis, kur tai

galima. Naudoti visureigius ir kita transportą raižytai (kalvotai) vietovėi pervažiuoti neleidžiama.

— Trengti palapines ir kurti laužus leidžiama tik speciaių skirtose vietose (stovyklavietėse).

Didesnieji Laplandijos nacionaliniai parkai, turintys daugiausia gamtos plotų erdvės, turi ne tokias griežtas taisykles.

— Lankytuojai gali rinkti uogas ir grybus.

— Medžioklė draudžiama. Lankytuojai gali žvejoti kai kuriuose Parkuose, bet tik su licencijomis, gautomis Miškų departamento.

Be nacionalinių parkų, Suomijoje yra griežtos apsaugos gamtiniai rezervatai ir rezervatai, saugojantys mokslui vertingas pelkes. 1990 m. sausio 1 d. šalyje buvo 854 saugomas gamtinės teritorijos, užimantios 597 kv. km plotą.

(Parengta iš Suomijos reklaminės spaudos)

ŽODYNÉLIS

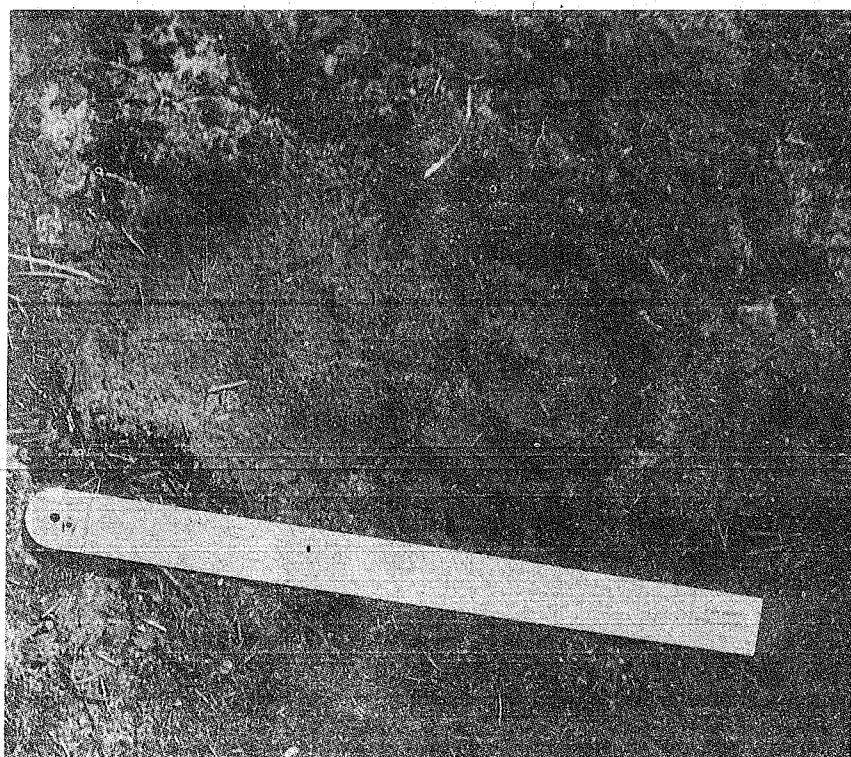
(Atkelta iš 18 psf.)
dis, žardiena, kluoniena,
„Nupjauk kluona“ (Ziete-
la, Gardino sritis).
kluoniena. Plg. kluonas 2.
„Jei atilverta prie kluono,
tai kluoniena“ (Pelesa,
Vrn.v.). Dar užrašyta sa-
kinių iš Dieveniškių, Sven-

čioniu, Tverečiaus, Dau-
geliškio.
kraigas, kraikas. Stogo vir-
šus, gubrys, selmuo.
„Kielė ant kraigo uode-
gėlė kraipo“ (Seinai).
Plg. kreigas.
kraikai, (už)kraikuoti. Ant
stogo viršaus pilami spa-
liai; užtaisyti stogo vir-

šų spaliais, šiaudais.
kreigas, kreikas, kreiguoti.
Stogo viršus, selmuo,
kraigas. „Skregždutės an-
baikio palei kreiką lizdą
turi“ (Trakai). „Ant
kreiko varnos sutupė“
(Dieveniškės, Slčn.).
„Petras baigė stoga kre-
gaves“ (Rudamina, Lzd.).
kreiklas, kraklas, kreka. Sto-
go gegnė. „Klaimas jan-
pastatytas, tik liko kreki-
lai uždėt“ (Vyžuonos,

U.). „In kreikų grebes-
tai“ (Armoniškės, Vrn.
v.).

kryžiokai ant kraigo, žr.
žirglys.
krosnis. 1. Iš akmenų su-
krautas šildomasis pirties ugniaukuras. „Pirtin nuveina ir in krosnies pil-
la vandenį“ (Brėslauja,
Baltarusijos TSR). 2.
Plytų įtaisymas patalpai
šildyti, maistui virti, kep-
ti ir kt. „Pečiaus vieton
rašomojoje kalboje šian-
dien visur kišama yra
krosnis“ (prof. K. Büga).
(Tėsinys kitame
„Ladakalnyje“)

VERTA ZINOTI

Meškos sugrižta?

Šiais metais gegužės mėnesio 6 dieną Gražutės landšaftinio draustinio (Zarasų raj.) 102 kvartale eigulys P. Obelevičius pamatė keistas dideles pėdas. Pasirodo, tai meškos prasileivota. Ji vaikštinėjo ne tik tame, bet ir 86, 87 kvartaluose, ėjo ir keliais. Užpakalinės pėdos, kuria matome nuotraukoje, ilgis 30, plotis 15 cm. Sprendžiant pagal šiuos matmenis, tai suaugęs, didžius 2 metru ilgio žvėris. Toks galūnias turėtu sverti apie 250 kilogramų. Beje, tai antra šiais metais meška Lietuvoje. Ziemojo ir gal dabar tebegyvena Viešvilės rezervato miškuose (Jurbarko ir Tauragės rajonai).

Nesmagu dabar bus miške uogeles, grybukus rankioti ir be sargybos palapinėj miegoti.

Rimas LELECKAS
(Fotografavo autorius)

RASA KUPOLIENĖ

Rasa Kupoliéné,
Rasa sidabriné,
Pamečiau žiedą
Po variniu tiltu,
Atsirado Ménuo,
Sugašino Saulę,
Ejau nakti,
Pamečiau sagti,
Rado Ménuo,
Padavé Saulę,
Paparčio žiede,
Rasa Kupole.

Ta nakti po laukus vaikštio deivė Rasytė, o iškritusiai trumpiausios nakties rasai skiriamas didele reikšmė ir galia visai augmenijai.

Rasytė, laukų gaivinimo deive, ta nakti išbarsto stebuklinga, gaivinanti, gyvybę teikiančią rasa. Jeigu nusiprausi ta nakti nuo rugiu varpu rasa, ji suteiks skaistumo veidui, išsvoliosi — išsimaudysi ta nakti pievų rasoje, kūnas išgaus didele jėga, atvésintas trumpiausios nakties rasa.

Rasos šventė, tyra Saulės rato šventė. Pasibaigus trumpiausiai naktim, ilgiausiai dienai, kuri ima trumpeti, Saulė savo ratu leidžiasi žemyn iki kitų metų, iki Saulės gražos (Kalėdos), kuri buvo taip pat pagarbiai švenčiamas, primenant grižtančią Saulę.

Rasos šventė buvo vadina ma ir kupoline švente, žolynų suvešėjimo švente. Mitinėse giesmėse žolynai buvo vaizduojami stebuklingi. Švenčiant apylinkių apdainuojamą žolyną buvo trišakis augalas, kurio viena šaka žydėjo, kaip saulė tekėjo, kita — kaip ménulis riedėjo, trečia — kaip žvaigždele žibėjo. Surinktas puokštės iš laukų gėlių žoliu, vadino kupolemis. Žolynai šiuo metu turi daugiausia gyvybinės jėgos, vaistažolės — gydomų savybių. Kupolemis vadintos — ramunės, jonažolės, mélynai ir kiti žydintys augalai, žolynai. „Kupėti“ — tai gerai augti, vėsti, virsti iš dirvos.

Saulė leidžiantis, visi eidavo saulės palydėti į tolimą kelionę kad saulelė rieduolėlė vėl sugrižtu, ilgai neužtrukus.

Ta nakti buvo atiduodama pagarba žemei. Žemės deivei Žemynai dékodavo už derliu, už išaugintą grūdą, už duotą žemės vaisių.

Ažuolas, stiprybės simbolis, taip pat sulaukdavo pagarbinimo.

Rasos šventės naktis buvo pilna stebuklų, grožio pajautimo. Ta nakti niekas neidavo miegoti,

nes gamta gyva, suteikia daug tvirtybės, svajoniu išspildymo. Ta nakti prazdavo papartis, kuriam paprastai nelemta žydėti.

Nusileidus Saulėi, uždegamas aukuras, atiduodama pagarba ugnelai Gabijai. Rasos šventės garbei aukuras papuošiamas žolynais, vainikais.

Laužas, kaip šventės simbolis, užkuriamas aukštas, kad siektu žvaigždes. Apie laužą šokdavo, dainuodavo dainas, tuo išreikšdami pagarbą ugniai, teikiančiai švesą ir šilumą. Ugnis apvalyadvavo ir nuo piktųjų dvasių, o uždegta ant iškelto ratų stebulių, simbolizuodavo Saulę.

Ir kada ryte Aušrinė praneša, kad Saulutė teka, tada visi skuba jos pasikurti, pagarbinti ja susgržtantą, skaidria švesą ir šildančią žemę.

Ši šventė plačiai paplitusi liaudies tradicijoje. Ji išlikusi kaip Joninių šventė (Jono Krikštytojo šventė). Jos metu deginami laužai, pinami vainikai ne tik merginoms, bet ir Jonams, kurie šiai nakti apyačia pagerbiami. Vis plačiau ji švenčiamama šiaisiai atgūimo laikais.

Džiugu, kad beveik kiekvienoj apylinkėj pernai liepsnojo Joninių laužai. Jie dege Linkmenyse, Kirdeikiuose ir daugelyje ANP kaimų.

Meironiškiai pernai Joni-

nes šventė Puziniškyje, dege laužai Palušėje ir Papiliakalnės kaimuose. Ant Ladakalnio buvo iškelta Trispalvė ir per nakti degė laužas. Ladakalnis — deivės Lados — gamtos giminės ir globėjos — buvėnė, ypač žmones viliojanti vieta. Cia jau keletą metų sutraukia daug norinčių palydėti ir sutikti Saulę. Todėl ne atsitiktinai paėrankta vieta šalia Ladakalnio švesti Rasos šventę Salų kaime.

Nežiūrint į sunkią bledadinę padetį, čia sugžėjo daug žmonių ne tik iš Ignalinos ir jos apylinkių, bet ir iš visos Lietuvos. Atvažiavo gausus būrys kauniečių, „Tėviškės“ klubo narių, KPI chor „Jaunystė“. Sulaukėme svčių ateitininkų, skautų daugybės Vilniaus studenčių.

Būtų gražu, kad ir ateityje Joninių šventė susilauktų daug dalyvių, ir palaipsniui vėl taptų tradicija. Norėtume, kad visi, kas galit, padėtumete atgaivinti šią šventę ir kituose ANP kaimuose, mėlai priimtumėte į savo būrij vietinius gyventojus. ANP padės jums pasirinkti vietą, parūpins malku lažams.

Gediminas GRASYS

ANP etnografas

Rasos — Joninių šventėje.

Paveikslas „Sventoji Trejybė“.

Paveikslas „Šv. Laurynas“.

M. SAKALIAUSKO nuotr.

MŪSŲ PAMINKLAI

Palūšės bažnyčios paveikslai

Palūšės bažnyčioje išliko iki šių laikų nemaža vertingų XVIII ir. XIX amž. ant medžio lentų tapytų paveikslų — respublikinės ir vietinės reikšmės dailės paminklų.

Antai paveikslas „Sventoji Trejybė“ perteikia aiškią idėjinę pamokomają prasmę. Veikdamas kolorito skamburu, pasakojamo pobūdžio elementais, bendra mažorine nuotaika, įdomus kaip liaudiškos mastysenos apraška.

Paveikslų ikonografija tradicinė: pagrindinę vietą kompozicijoje užima sėdinčią Kristaus ir Dievo Tėvo figūros, virš jų — skleidžianti Sventojo dv asia bažnycio pavidalu. Įdomesni, kiek neįradinčiai pagrindinių personažų atributai: Kristus pavaizduotas ne su kryžiumi, paprastai sutinkamu šios rūšies kompozicijose, o su skeptru, Dievas Tėvas su piežiaus mitra. Kompozicija papildo mažų mastelių figūros: apačioje: Dievo Tėvo šone sėdinti Marija, eile su-

lig apatiniu paveikslu paka-
raščiu išdėstyti nusidėjelių figūrų fragmentai. Aplinka — debesys. Pavalkslo di-
daktinė prasmė aiški — priminimas baudžiančios už nuodėmes daugiklos jėgos. Pavaizduotųjų asmenų mas-
telii skirtumai, padėtis kom-
pozicijoje turi tikslą parodyti hierarchinius santykius. Kai kurie vaizdo kūrimo bruozai rodo sekimą matytas profesinės dailės pa-
vyzdžiais, tačiau vyrauja liaudies dailei būdingas sta-
tiškumas, dekoratyvusis pra-
das.

„Sventas Laurynas“ — paveikslas, vertingas kaip kiek pasimokiusio liaudies tapytojo kūrybos pavyzdys, kuriame paprastų ir lakoniš-
kų priemonių pagalba atskleidžiamas idėjinis turinys.

Paveikslas ovalinio for-
mato, vertikaliuoje kompozicijos ašyje pavaizduotas sto-

vintis šventas Laurynas. Ikonografija išprastinė: šventojo asmenių nurodo jo kankinystės ženklas — palmės šaka, laikoma sulenktoje kairėje rankoje, ir grotelės — de-
šinėje, nuleistoje žemyn (grotelės — vienas Šv. Lau-
ryno kankinimo įrankių), be to — jaunas amžius bei dia-
kono drabužiai. Fone —

žemo horizonto peizažas ir dangus su neryškiais debe-
sėliais. Rami, statiška figūros poza, žemas žiūréjimo taškas, aptakios dukslių dra-
bužių formos. Judesiai ra-
mūs, aktyvesnė galvos pa-
dėtis, rankų gestai, liaudiš-
kai idealizuoto veido išrai-
ška.

Elena ANDRAŠIŪNIENĖ
Ignalinos rajono kultūros ir švietimo skyriaus
paminklotvarkininkė
(Tėsinys kituose „Ladakalniuose“)

Kun. Karolis Garuckas, S.J., 1908–1979

ATEJO laikas... Vis dažniau kartojame šiuos du žodžius. Metas pasakyti nuoširdu ačiū tvirtoms asmenybėms, kurios palaikė, puoselėjo žmonėse žmogiškumą. Metas prisiminti tuos, kurie padubino tautą iš dvavinio letargo, artinio tiesos sugrįžimą. Metas jau vien dėl to, kad dar visai neseniai sovietiniuose laikraščiuose jie buvo dergiami, koneveikiami, juodinami.

Vienas tokių žmonių – kun. Karolis Garuckas. Vie name iš savo laišku, paprastai „Téveliu“ vadintas kunigas, raše:

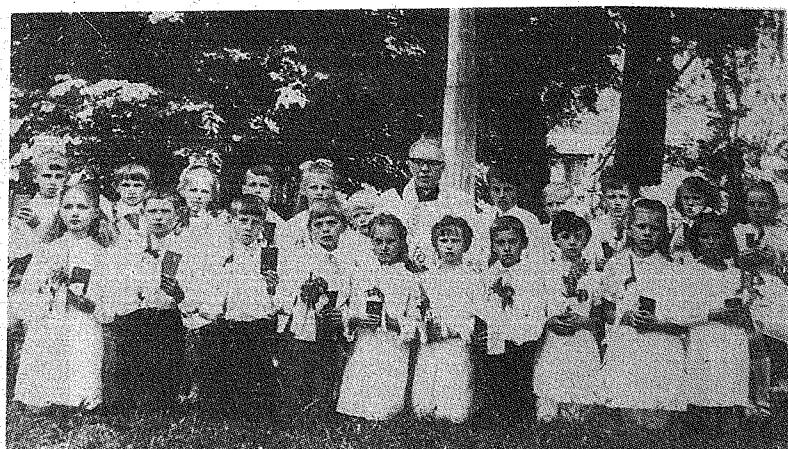
„Aš esu kaip koks uželgos namas, į kuri kiti, ieškodami poilsio ir nakvynės, užeina pasilseti. Visada sve timi ir nepažistami žmonės. Kartais jie mane išvar gina; bet mintis, kad jie yra Tau brangūs, si mintis tegul man padeda juos visus malonai priimti. Padaryk mano širdi placią, kad aš niekam neužskleščiau savo širdies durų ir nieko neat sisakyčiau priimti i savo namus. Aš esu tiktais rodyklė kryžkelėje, prie kurios nekas negali ilgiau pasilikti, nebent tik atsikvėpti, kiek pasilseti ir vėl toliau keliauti“.

Gimė Karolis Garuckas 1908 m. gegužės 1 dieną Užkalnių kaime, Ramygalos parapijoje, Panevėžio apskrityje. Ramygalos progimnaziją baigė 1926–27 mokslo metais. Po to mokėsi Panevėžio mokytoju se-

minarijoje. Ją baigus, Jėzuitai pasiėmė ji į Pagryžuvį. Iš ten po keleto metų išsiuntė Karoli į Vokietiją, paskui – į Olandiją. 1941 m. balandžio 30 d. Sv. Juozapo šventėje Valkenburge (Olandijoje) Karolis buvo išventintas į kunigus. 1942 metais rugpjūto mėnesį grįžo į Lietuvą. Lietuvoje iš pradžių buvo Kauno IX gimnazijos kapelionu, vėliau kunigavo Vilniuje Sv. Kazimiero ir Sv. Jono bažnyciose, Rieškutėnu, Kabeliu, Dūkšto, Palūšės, Adutiškių, Ceikinių parapijose. Buvo ne tik sielu ganytojas, bet ir garsiosios žmogaus teisių deklaracijos pažeidimams tirti Helsinkio grupės narys. Mirė 1979 metų balandžio 5 dieną, Didžiosios savaitės pradžioje.

Geriausiai Karoli Garucka mums primins artimiu, draugu, jo paties laiškų ir maldų mintys.

„I Paringi Tévelis atvažiavo birželio mėnesį (1961 m.) prieš pačius Jézaus Sir dices atlaidus, placių žinomus „Dešimtosios vardu“. I juos suplaukia daug žmonių, daugiausia iš Baltarusijos – čia jiems proga atlikti velykinę išpažintį. Suvalžiuoja ir gausus būrys kunigu patarnauti maldininkams. Bet Paringyje Tévelis trumpai buvo. – gal savaitę. Ignalinos rajono valdžia atėmė pažymėjimą. Palūšėje, kur visi jি pažinojo, matyt, to nedri so daryti. Téveliui jau buvo 53 metai, slubčiojo cir-

Pirma komuniją priėmę vaikai su klebonu kun. K. Garucku viduryje, Ceikiniai, 1975 m.

RODYKLĖ KRYŽKELEJE

dis. Kur eiti? Ką veikti? Kur prisiglausti?..

...1963 metų vasario mėnesį skiriamas Ceikinių klebonu. Dabar jau ilgiau pagyveno ramiai. Bet vi siškos ramybės neturėjo. Tévelis čia greitai susigveno su pamaldžia Ceikinių liaudimi. Netrukus prie altoriaus atsirado vaikų. Už tai rajono valdžia ėmė kabineti. Tévelis sumanė praretinti kapinėse medžius, ypač senus, sau suolius. Gavo ir leidimą iš miškų žinybos. Rajono valdžia ši retinimą palaikė savivaliavimui. Laikraštyje „Sluota“ pasirodė piktas straipsnis.

„Ceikinių klebonija buvo „nacionalizuota“. Tévelis su vargonininku gyveno vadinamoje „špitolėje“ – labai sename name, kuris buvo avarinėje būklėje. Tévelis sumanė pasistatyti kieme nameli. Atsivežė iš kaimo seną namą ir surentė. Rajono valdžia išspėjo: „Ne pagal projektą pastatytas – nugariausim“. Tévelis praė palikti. „Pavaryk vaikus nuo altoriaus, tai paliksim“. Tévelis vaikų nepavarė. Vieną naktį atžlegėjo traktorius, ištrėmė i sieną, ir iš namelio liko nuolaužų krūva...

„Tévelis priklausė „Helsinki“ grupei. Iš prigimties švelnaus charakterio, pasirodydavo drąsus ir tvirtas, kai reikėdavo ginti šventas vertės...

„Mokinius ragino nebijo ti pašaipu už tikėjimą, tik liepė stropai mokyti, gerai atlikti pareigas ir „vėliau ar anksčiau jie tave gerbs, nors dabar jि akis smerkia, nes jiems akis bado tavo gerumas“. Tiesiog maldaudavo negliuokliauti,

nes tai neša mažai mūsų tautai pražūti...

...Dažnai pabréždavo, kad mūsų tautoje buvo ir dabar yra daug šventųjų ir didvyrių ir kad mes galime ir turimeapti šventais, kad nuo mūsų kiekvieno ir mūsų Tévynės Lietuvos likimas priklauso.

„Sirgdamas, kiek pajegdamas, lankydavo palatose guliničius ligonių, su jais pasikalbėdavo, norintiem susitaikyti su Dievu, patarnaudavo. Nenuostabu, kodėl prie jo karsto susirinkę ligonai tyliai ašarojo...

...Pirmųjų metų Kabeliuose žiemą per astotogas buvo atvažiavęs studentas A. B. Jiedu kiekvieną vakara su Téveliu ėjo pasivaikščioti. Kelyje sutiko neblaivų mokytoja, kuris į Tévelį šovė. Tévelis pasislepė už augantių pakelės medžių, ir taip besislapydami užbėgo į artimiausią gryčią. Zmonėms keistai atrodė, ką dabar taip staigiai įėjo klebonas, bet Tévelis tikros priežasties nesisakė, tik kiek pabuvojęs išėjo namo.

Po kurio laiko, gal pats mokytojas pasipasakojo, žmonės ēmė pasipiktinę kabėti: – Grigo tévas buvo bažnyčios statytojas, o va, sūnus mokytojas norėjo kleboną nušauti...

Nežinia ko siekti, gal tik išauginti, kad išbėgti iš parapijos, kaip išbėgo kun. Urbonas, ir butų lengva užimti kleboniją...

Trupiniai iš Karolio Garucko archyvo:

„...RKRT Igaliotinio Rügenio pranešimas atvykti pas jį 1967 m. kovo 7 dieną, 1967 III 7 d. pas Igaliotinį, kuris barė: I. Nesilai kai tarybinių įstatymu...

(Nukelta i 23 ps.)

RODYKLĖ KRYŽKELĖJE

(Atkelta iš 22 ps.)

Nepilnamečius vartojo Mišioms tarnauti.

2. Pamokslai antityribybiški... Nemanykite, 20 metų praėjo, tarybinė santvarka padarė savo jūsų tokiai pamokslui niekas nenori klausytis...

Toliau Igaliotinis bare, kad aš nesugyvenamas. Pasikalbėjimas užtruko maždaug 10 val. ir 40 minučių...

"...Vasara. Ateina mėtris" ir sako: „Rudis jau atvažiavo". (Ignalinos mišininkas rudais plaukais). Vaikai greitai paleidžiami iš titybos pamokos namo. Atlaikomos vakare Sv. Mišios ir Tėvelis dar ilgai kalbasi su keleta parapijiečių zakristijoje. Paskui, einant per duris, užtinka pareigūnus, besiklausančius už duru... Rankoje laikė fotoaparatus. Buvo jų daugelis, apstojoje visus išėjimus iš bažnyčios. Tikėjos užklupti katekizuojant vaikus ir nufotografuoti. Tuo metu buvo teisiamas už vaikų mokymą kun. Seškevičius ir kun. Kubnyks.

„Mes atvažiavome apžiūrėti tverteli, kuri prašote leisti remontuoti..." — pasakė tada, kai nieko bažnyčioje nerado, ko norėjo surasti. Saulė prie laidos...

„Tėvelis optimistiškai nusitekdavo, kad netrukus Bažnyčia vėl atgaus laisve, kad vėl sužydės tikėjimas, pabréždamas: „Bedievystė praeina kaip koka liga, kaip epidemija, kuri daug pakenkia, bet ne viską sunaikina..."

„Kai Tėveli teisėjas pašaukė liudytį, tai jis, išėjęs į salę, katalikiškai pasveikiuno Petkų ir perdavė svei-

kinimus visų, kuriu į sale neleido.

Teisėjo paklaustas, ar pažiūras kaltinamąjį, pasakė, kad pažista ji kaip gera katalika, tikrą lietuvi, ir tos pačios, kaip ir jis pats. Helsinkio susitarimams remti lietuviškosios grupės na- ri."

„Veikėme drauge, todėl galite ir mane pasodinti Šalia V. Petkaus į kaltinamąjį suolą. Laikysis sau garbe mirti lageryje, kaip mokytojas vysk. Reinys ir Tevas Andruška. Daugliau kaip nors parodyti atsisakau". (Si citata nurašyta "Kronikos" penktoko tomo, 131 ps.).

Iš Karolio Garucko lais- kų draugų:

„...Reikia visiems atgimti, tegul visi išitikina, kad be Kristaus nieko nei jie patys, nei kiti negale, ir tik su Kristumi Lietuvos išganymas. Pirmas žingsnis į laimę ir laisve — atsisakyti minios nuomonės, Brangink labiau dvasios turtus. Padaryk, ką gali, ir užteks. Nesirūpink per daug, kad daug darbo, marios aplink mus. Jei padarysime, kaip galime, Dievas visa kita padarys. Taigi ramybės ir visad jos galima turėti. Tik piktas priešas nori ja atimti..."

„Pranaš, būkime tikrai didvyriais, kurie tik kitiems dėl Jėzaus gyvena. Mes turime parnešti į šią žemę, į kiekvieną užkampi negėstantį ugnies. Taigi, dirbkime, kovokime, nepaisykime nuovargio į žaidžų — į laimės simbolį..."

„Visa, kas piktą, kas neturi laiko, nuolat skuba,

nervuoja, su visokiausiais žiaurumais savo planus vykdo, savo nepasiseki mo planus. Bet kas atsi toja ant tvirtos uolos, kas lauges į amžinybę, tas vi sados gali buti ramus, tikras, su kantrumu ir pa siroyžiu gali žengti į priekį, nes ateitis vistiek yra jo. Pranaš, pažvelkime į visa plačią žvilgsniu ir visad drastai ženkime į priekį, nes, kur mes žengiame, ten yra uola..."

„Gyvenu, daugiau ar mažiau kitiems padedu, nors kai kas gal manęs nekenčia. Bet ką padarysi. Visi verti mėlės. Gal kartais yra nesusipratimu. Svarbu visur ir visiems kiek galima gera daryti, visiems gero trokštai..."

„Ne pūti, ne smilkti, bet degti ir taip pat kitus uždegsti. Man vis prisime na vieno muziko pries ke lierius metus rašytas iš Karpatų kalnų laiškas: „Kilti aukštyn, nors ir sunku, bet gražu ir garbinga, o leistis žemyn nors jokių pastangu ne reikia, bet kaip batus ir siaubinga". Kūnas gali pasenti, plaukai prazilti, pečiai sulinkti, bet dvasia turi likti visada jauna, visada veržtis kažkur aukštyn..."

„Mums visiems dar daug reikia kilti mėlėje, doroe, ir pasiaukojime, kad Lietuva tikrai atgimtu ir moraliskai. Didžios doros tautai viskas išeina į gera, jei visad bus nugalėtoja, jei ne dabar, tai vėliau, o svarbiausia: „paskučiausiose dienose", kaip Izaljas sako..."

Iš Karolio Garucko mal du:

„...Viešpatie, duok ir mums visada tokio giedrumo! Juk man nėkada nėra pagrindo nuliusti,

nors ir sunkūs bandymai ateitu. Duok man tyro švento džiaugsmo, kad manęs niekada daugiau nebeviliotu žemė, kad aš visiems galėčiau sakyti, jog Tavo jungas tikrai yra saldus ir Tavo našta lengva, kad niekas nebijočiau aukoti, nes Tu jau šioje žemeje simteriopal atlygini. Tegu kiti žūri mane ne su prislėgtą nuotaika ir pasigailėjimu bei užuojauta, bet su šventu pavduvą, sakydami: „Jis išsirinko geriausiąją dalį, kuri nebus iš jo atimta". Duok man to tyro švento džiaugsmo! Kaip galėtu medelis augti ir bresti jo vaisiai be saulės? Aš nebijau audru, tik tegul už jū saulė sviečia..."

„Tavo, o Dievė, mėlė ir malonė sukilmina, iš padarau mane Tau mėlė ir brangu, bet taip pat toli pati Tavo mėlė tegul padarau mane pajėgų Tave ištikimai mylēti ir Tau didžiadvaiškal tarnauti. I Tavo kvėtimą greitai atsilepti.

Aš visada Tau atnesiu, kad Tu nuskaldrintum, palaimintum, tada aš vėl kitiems dalinsiu. Kokia lalmė duoti kitiems, juos pradžiuginti, paš Tave atvesti!

Aš galu į visas tamsumas Tavo šviesa nešti. Kas buvo pasmerkta žuti, tada vėl atgys, o padarytos žalzdos deimantu suspin dės..."

Sis straipsnis — tik maža dalis mūsų visų skolos šiam darbščiam ir nuosirdžiam žmogui, kuris degė meile Dievui ir žmonėms, nuo kurių pats daug kentėjo.

(Archyvinė medžiaga patiekta iš knygos „Didysis kovotojas kunigas Karolis Garuckas" ILLINOIS. CI KAGO, 1989 m.)

MIELI SKAITYTOJA!

**JEI JUS SUDOMINO MŪSŲ LEIDINYS,
JEI APSISPREDĒTE TAPT JO BIČIULIAIS AR DAR ABEJOJATE,
BET NEATMETATE TOKIOS GALIMYBĖS,
UŽSUKITE Į SVARBLIAUSIUS AUKŠTAITIJOS REGIONO KNYGYNUS,
KLAUSKITE TEN**

„LADAKALNIO"

ZIŪRĘKIT, VARTYKITI PIRKITE!

VIENĄ IS IDOMIAUSIŲ, DAILIAUSIŲ... IR PIGIAUSIŲ AUKŠTAITIJOS LEIDI-

NIU!

IKI MALONIŲ IR TURININGŲ SUSITIKIMUI

„LADAKALNIO" RENGEJAI

Ignalinos AE – pamirštasis rūpestis

1990 ir 1991 metų balandžio mėnesiais šventinčiant Pa-saulinę Žemės dieną, Lietuvos Zalioji partija ir Zaliųjų konsultantų Taryba surengė įvairių sričių specialistų pasitarimus, — kokia šiuo metu turėtų būti mūsų politika Ignalinos AE atžvilgiu. Siuose pasitarimuose išsakyotos mintys tebéra svarbios mums ir šiandien, nes nuo to laiko padėtis Ignalinos AE beveik nepaiskeite. Manom, kad jas reikia žinoti mūsų skaitytojui. Nors audringas politinis Lietuvos Respublikos gyvenimas pastaruoju metu kiek susilpnino dėmesį Ignalinos AE ekologinėms problemoms — ji tebéra mūsų pašonėje.

Pripiename kai kurias 1990 metų pasitarime išsakytas ištis:

„Geol. m. dr. P. Suveizdis kalbėjo apie Ignalinos AE teritorijos geologines sąlygas. Lyginant šią Ignalinos rajono dalį su visa Lietuva, tai pati judriauja vieta — dviuje tektoninių struktūrų sandūra. Cia daugiausia tektoninių lūžių. Tai tarsi suskeldėjusi lėkštė, kurios atskirose dalys judrios ir šiuo metu. Cia didžiausias Pabaltijje seismingumas. Po elektrine ir greta jos galimi 7 balų žemės drebėjimai. Tai įvairiai metodais nustatyta. Dėl to reaktorius gali netekti reikiamo vertikalumo. Deja, tai paaškėjo vėliau. nes

detalius geologiniai tyrimai nebuvò atliki prieš pradēt statyti atominę elektrinę, nors Lietuvos mokslininkai primygintai to reikalavo. Pirmasis reaktorius buvo statomas visai neatsižvelgiant į seismingumą, ir kelia dabar didžiausią nerimą. Statant antrąjį reaktorių, šiek tiek į tai atsižvelgta. Be to, netoli Ignalinos elektrinės 5 mm greičiu per metus kyla žemės pluta. Tai irgi neramina. Štai tokios vietas geologinės sąlygos iš čia jau nieko pakeisti negalima. P. Suveizdis siūlo Ignalinos AE uždarymą pradēti nuo pirmojo bloko. Antras dar kurį laiką galėtų dirbt, bet aprūptai.

Prof. V. Juodkazis papildė Ignalinos AE statybos istoriją. Nors planuojant Ignalinos AE nebuvò dar žinoma apie tektoninius lūžius, Lietuvos geologai tvirtai išlaikė savo nuomonę, kad geologiniu ir inžineriniu geologiniu požiūriu vieta netinkama. Buvo kautasi tiek, kiek tuo metu buvo galima. Tada centras pasiklovė nuomone savo specialistų, kurieems pakako 2 mėnesių, kad ištirptų statybų rajoną. (Lietuvos mokslininkai reikalavo pusantru metu tyrimams). Tik vėliau, jau vykdant statybą, Latvijos archyvuose buvo aptiktos prieitame šimtmetyje atlikutų geologinių tyrimų rezultatai ir sužinota, kad statybų vie-

toje yra tektoniniai lūžiai. Tokio pobūdžio tyrimai tėsiasi.

Silpniausia vieta, prof. V. Juodkazio nuomone, yra pats reaktorius. Neaišku, kiek ši technika išlaikys. Jei įmanoma išsiversti be atominės elektrinės, reikia prie to eiti. Be to, nežinome, kaip eksploatuojamas kapyninas. Ar nebus per vėlu taisyti klaidas, kai po visų trukdymu išsiaiškinim tiksra padėti? Kapynui yra tinkamessių vietų, bet prieš tai reiktu irenti šachtą, o tai brangiakai kainuotu. Be to, tekėti vežti pavojingą krovinių per Lietuvą. Dr. Suveizdis nuomone, atliekas reikia pareikalauti išvežti ten, iš kur buvo atvežtos radioaktyvios medžiagos. Tuo tarpu Ignalinos kapyninas naudojamas kaip regioninis, iš jų vežamos radioaktyvios medžiagos iš Kaliningrado. Radioaktyviųjų atliekų kapynas šiandieną be galio svarbi problema.

Prof. V. Juodkazis pastebėjo, kad atominės elektrinės rajone uolienos yra laidžios. Avarijos atveju labai greitai ir plačiai būtų užterstti vandenys. Cernobylio teritorijoje vyrauja liosas, todėl palyginti mažai nukentėjo upės. Mūsuose 50% sudaro smėlinės nuogulos. Gruntinis vanduo negiliai. Avarijos atveju neliktu tinkamo naudojimui paviršinio vandens ir požeminis — čia būtų užterstas. Horizontaliai

teršalai į vandeninimus sluoksnius toli nepasklistu, daugiausiai plūstu į upes. Prof. V. Juodkazio nuomone, reikia ruoštis elektrinės likvidacijai.

Fiz. mat. m. k. R. Jasiūlionis Ignalinos AE charakterizavo kaip neprotinę varžybų rezultatą. Šiuo metu Lietuvoje daugiau reiškiasi Cernobylio pasekmės, negu Ignalinos išmetimai. Tačiau ne tai svarbiausia šiandieną. Svarbiausia, kad avarijos tikimybė didelė. Reaktoriaus tipas netikės, nera hermetisko gaubto. Baugina atliekų problema. Netvarkingu darbai susieti su atliekų laidojimu jau pradėjo reikšties. Jie pastebėti atliekant ezero dugno tyrimus. Nusatyta, kad čia padidėję kiekiai kobalto, mangano. Pirmaeilis uždavinys būtų darbar — išvežti strypus, nes kiekvienam strype — apie milijardą Kiuri.

Biol. m. k. D. Marčiulionienė nušvietė Drūksį ēzero ekologinę situaciją. Cia nuolat radioaktyvių medžiagų kiekis didėja. Marčiulionienės nuomone, didelių dėmesi reikia kreipti į lietus kanalizaciją, kurios vandens toksiški. Jų poveikyje pradžioje augalai ēzere vėsėjo, o dabar nyksta. Reikėtų sustiprinti cheminius tyrimus ēzere. Reikia priversti administraciją, kad elektrinės rajone būtų vykdomas pramonės monitoringas.

(Nukelta i 25 ps.)

Esperantininkai parke

Jau praėjo 103 metai nuo to laiko, kai buvo sukurta ir pradėta plati pasaulinė tarptautinė kalba „Esperanto“. Per šį laikotarpį kalba turėjo konkurenčių, tačiau visos kitos, pretenduojančios į pasaulinės tarptautinės kalbos statusą, sunykė ir tik „Esperanto“ išlisko ir juo toliau, juo daugiau randā pasekėjų.

Esperanto kalbos žodyna sudaro daugelio kalbų žodžiai. Kalbos gramatika turi minimalus kiekj taisyklių ir neturi išimčių.

Kalbos pasekėjai visame pasaulyje yra susitelkę į Esperanto klubus. Lietuvoje šiu klubų yra apie 40; jie visi priklauso Lietuvos esperantininkų sąjungai, kurios centras yra Kaune.

Vienas iš esperantininkų klubų — Vilniaus Jaunimo esperantininkų klubas „Juneco“, jau daugiau kaip 20 metų iš eilės, kiekvieną metų gegužės birželio mėn. rengia turistinius žy-

gius valtimis. Aukštaitijos nacionalinio parko ežeras ir upeliai. Žygios — gerai pažesti ir išbandyti esperanto kalbą praktikoje. Žygio metu neleidžiamą kalbėti kitomis kalbomis. Žygiję dalyvauja įvairių tautybių svečiai iš kitų respublikų.

Kas dar, be noro pabūti mielu draugų būryje, traukia esperantininkus į Aukštaitijos nacionalinį parką.

Laba revoliucingai ir galingai (ypač paskutinių dešimtmečių metu) kurdamas pramoninius gigantus, savo sveikatos — gerbūvio labui žmogus ne iš karto pastebėjo, kad šis galingas industrializavimasis ne visuomet duoda naudą jo sveikatai. Gigantiškoji industrijos užterše (kai kuriose žemės vietose ypač smarkiai) ora, vandenį, dirvą įvairiomis medžiagomis, kurios per didelį savo gausumu labai kenksmingai veikia visos gyvosios gamtos (kartu su joje esančiu

žmogumi) sveikata.

Atliepdami į nacionalinį parko direkcijos nuosirdų rūpestį, esperantininkai pasižada laikytis parko priėžiūros tariautojų reikalavimų, pateiktų parko stenduose nurodymų bei įspėjimų; stovyklas rengti bei laužus kurenti tik specialiai tam skirtose vietose; nešiukšlini, gerbti parke esančius baldus, pastatus, flora ir fauną; nekelti triukšmo. Mūsų nuomone, būtų labai gerai, jei vasaros metu nacionalinio parkoose nebūtų rūko-ma ir bet kur métomas nuorūkos.

Visame pasaulyje (net ir SNO „UNESCO“ skyriuje) yra labai pažankiai atsiliepimai apie esperantininkų kultūrą, todėl tikime, kad tradicinis Lietuvos esperantininkų tuošia-mas žygis „Boatado—91“ nacionalinijame parke prieis sėkmingai ir mūsų tuošlėdžios draugystės su NP daf-buotojais tradicija bus toliau tęsiama ir puoselėjama.

Henrikas PENIOTA

Sniečkaus „Esperanto“ klubo esperantininkas

Ignalinos AE — pamirštasis rūpestis

(Atkelta iš 24 psl.)
Biol. m. k. R. Paškauskas:

Turime ipirštą atominę elektrinę, bet neturime pinigų ją uždaryti. Turi būti kaupiamos lėšos uždarymui. Reikėtų žinybines elektrinės grandis atskirti nuo elektrinės, tuomet būtų kita kontrolė.

R. Paškauskas priminė, kad ne pirmą kartą speciaлистai susirinkę aptarė padėtį, bet lieka tik kalbos. Padėtis nesikeičia.

Prof. R. Linkevičius nesutinka, kad dabar išmetė-

mos dozės nėra pavojingos. Egzistuoja mažų radiacijos dozių problema. Jos genams net pavojingesnės, negu didelės. Zuvu ir moliusku eks-traktai jau rodo mutacijas. Taigi, kur šioks tokis radiacijos padidėjimas, ten jau yra potencialus pavojus. Esant palyginti aukštam užterštumo lygiui cheminėmis medžiagomis, radiacijos nei-giamas veikimas padidėja. Reikia palaipsniui Ignalinos AE uždaryti.

R. Lužinas (Gamtos apsaugos komitetas) trumpai

apibūdino Ignalinos AE. Labai daug atliekų. Bloga yų saugykla. Bandoma sudaryti elektrinei normatyvus. Reikia ieškoti sponsorų, kad suorganizuotų automatizuotą sistemą avariniu atveju.

Išvados:

1. Ignalinos AE veikimas yra pavojingas Lietuvos gamtai ir žmonėms. Būtina nedelsiant spresti radioaktyvių atliekų laidojimo problema.

2. Ignalinos AE būtina palaipsniui likviduoti, kadangi:

a) netinkamai parinkta vieta;

b) netinkamas reaktorių tipas, nėra hermetiško gaubto, didele avarijos tikimybė.

3. Artimiausiu laiku būtina organizuoti automatinę sistemą avariniams atvejams ir kasdieninei situacijai registruoti.

4. Būtina pasitelkti Svedijos bei kaimyninių respublikų mokslininkus ir drauge spresti Ignalinos AE problemas.

I. IGNATAVIČIUS
(Parengta iš 2aliasios
partijos laikraščio
„Pusiausvyra“)

LAISKAI. NUOMONES. PASIOLYMAI

Gerbiama redakcija,

Netikėtai pakliuovo į ran-
kas pirmasis „Ladakalnio“ numeris. Išties, labai malonus šis netikėtumas. Juk periodikoje apie nacionalinį parką beveik nieko nerašoma. O čia atskiras leidinys, skirtas parkui! Tad kaip jo neskaityti, tuo labiau, jog pats esu kilimo iš Ginučių parko centro, jei taip galima išsireikšti.

Na, prie reikalo. Perskai-
te B. Sablevičiaus straipsnį „Saugoti, kad... prauž-
u?“, iškart supratau, kad negaliu neparašyti Jums. Skaičiau apie Gervėčių rai-
tą, Kreuono salą, o akysė — Ginučių ąžuolynas. Giria,
kaip mes vadinam. Prieš
kokius penkiolika metų ten
irgi ganėm karves, rinkom
baravykus po tris — keturis
šimtus per dieną... Bet...
Pradžiai kolukis suarė prie
Asėkos upės esantį lauką.
Atseit, apsės žolę ir bus ko-
lukiečiams. Apsejo, bet nau-
dos iš šito maža — mat
žemė netinkama. Palijo —

šlapia, giedra — net suskel-
dėja paviršius. Na, o pas-
kui atrado kažin kokius tai
retus augalus. (Nežinau né
kokius — menkas iš manęs
gamtininkas). Ir uždraudė
ganyti karves. (Vėl nežinau
kas, mat vaikas dar buvau).
Kas iš to? Jei Jūs buvote
prieš penkiolika metų Gi-
rijo, tai dabar nuėje jos
neatpažinsit. Taip, ąžuolai
stovi, kaip stovėję (ir tai
ne visi — anais metais vi-
duriniams ąžuolyne keli lyg
nušalo, ar ką — stovi da-
bar saus). Bet užtat po
ąžuolais viskas neatpaži-
mai pasikeitę. Kur anks-
čiau buvo vien tik lapų
paklotė (kur kelias eidami
rinkdavom ne didesnius už
nagą baravykiukus), dabar —
drebilių ir lazdynų ša-
bakštynas. Ir jau gérökai
pražengęs ąžuolynų ribas.
Tuo, ir laukymui nebeliks,
kaip kad neliko ir baravykų.
Ilgainiu atsitiks taip, kaip
kad atsitiko Didžiojo Kretuo-
no saloj: labai uoliai besau-

gant, nebeliks kā saugoti. Ma-
no manymu, pominšk būtina
iškirst, kad ąžuolynai praš-
viesėtu, atsigautų. Karvių
jau nebepagansyi — nedaug
jų jau liko Ginučiuose, o ir
kam ganyt nebeliko. Gal
galima būtų, atitvėrus nuo
lauko, ganyti avis? Prakti-
kai jokios priežiūros, o nau-
da — akivaizdi. Beje, ko-
dėl šiutė neužsiėmus pačiam
parkui? Ir Giriai nauda būtų
— avys nuošėtų pradėjusių
augtų krūmų ar medelius
(o gal geriau tiktų ožkos?).

o ir parkui pinigai, ma-
nau, ne pro šalį būtų. Bet
svarbiausia — iškirsti po-
mišk. Netikėt manim —
paklausinėkit Ginučių žmo-
nes. Isitikines, jog dauguma
pasakyti panašiai.

Ateiskit už nerisią raš-
liavą, bet gal supratot, ką
norėjau pasakyti... Na, o
Jums linkiu kuo didesnės
sékmės. Užsimojot neleng-
vą užduotį vykdyt: atgrežt
žmogų į gamtą, sužadint
jo dvasią. Padék, Dievel!

Su pagarba A. RUKAS

NUO REDAKCIJOS. Nuoširdžiai dėkojame gerbiamam A. Rukui už laišką. Tokią laišką mes laukiame: jie rodo, kad žmonės jaudinasi dėl savo krašto gamtos likimo. A! Ruko pastabos vertingos tuo, kad jis aprašo Ginučių ąžuolyne prieš penkiolika ir daugiau metų vykusius procesus. Ginučių ąžuolyne gyvulių ganymas uždraustas dėl to, kad jie mindo šlapią dirvožemį ir tuo naiki-
na retuosius augalus. Jų čia — apie 13 rūsių. Dėl vienos vertingumo ąžuolynas paskelbtas rezervatinė zona. Kad miško jaunuolynas neužgožtų natūralių pievų, yra leidžiamas (išimties tvarka) šienavimas. Drebulaite, išau-
gusias pievose, stengiamės pašalinti. Sie darbai vyks ir tollau. Ąžuolynas, deja, mažai gyvybingas, pats neat-
sinaujinā. Todėl šiomet buvo pasodinta apie 500 ąžu-
oliukų. Gamtoje procesai vyksta nepermaldaujamai, todėl
ir baravykai negali augti dešimtmeciais.

TRUMPAL

♦ Vasario pradžioje ap-
laidumo pasekmėje iš Kir-
deikių kolūkio gyvenvietės
katilinės į Pakaso ežerą pa-

teko daugiau kaip šešios
tonos naftos produktų (ma-
zuto).

♦ Vasario 20–21 dienomis Lietuvos miškų ūkio ministerijoje įvyko esamu ir būsimu Lietuvos na-
cionalinių parkų (NP) va-
dovų, mokslo ir inspekcii-

jos darbuotojų dviejų dienų seminaras — pasitarimas.

Kartu su Lietuvos kraš-
totyros draugijos pirmi-
pinkie I. Seliukaite aptarti
etnokultūros vertybų iš-
saugojimo ir puoselejimo
nacionaliniuose parkuose
reikalai. Ministras V. Anta-

naitis informavo apie Res-
publikos ir ministerijos ga-
limybės, tvarkant nacio-
nalinius parkus, atsakė į
seminaro dalyvių klausimus.

Aptarti ir kiti su naciona-
liniais parkais susiję kla-
simai.

Gediminas GRĀSYS

Vyžių Stradivarijus

Važiavome pavakare su draugu dviračiais per Minčios girią, bet prie Vyžių kaimo kelią pastojo didžulis debesis. Lyg iš kibiro pradėjo pilti lietus, o kelią nušviesdavo žaibai. Pasibeldėme į pirmą trobą — gal nors ant šieno priims. Tačiau pabeldus užgeso šviesa ir viduj nutilo, lyg nebūtu nė gyvos dvasios. Kaimyninė sodyba matėtik apšviečiant žaibams, todėl priartėjė prie jos, vėl pabandėme laimę.

Seimininkai dar nemiegojo ir išgirdė, kad prašomės

aidava.

Tėvas klausdava, kaip nesmakinu. Aš sarmatydavau tėvą. Kai tėvas išeidava į darbą, „un navuožkų“, tai nou dešimties metų pradėjau grajinti su tėva smuiku. Pačių metų puolku ir valčiu vieniu išmokau, nu parodžiau. Paskui talyn labjau grojau.

Trisdešim tračiais metais pajime karšuomenen Kaunan, gusaruos. Kai pasakiau, kad groju su smuiku, ti pusantrų metų griežiau kupelėj.

Mažai žemes buva, tai daugiausia „un greviū“ dirbdavau, „un plenta“ pa-

nakvynės, daug nedvejoje, atidare duris. Kai paklausėm, ar nebijo išleisti dviejų vaišinių, net suabejojo — gal gėlė ne visi banditai.

Jaukiai atrodė kambarys, apšviestas nedidelės žvakės, mat, kaip tyčia, nuo perkūnijos dingo elektros. Kadangi artimiau kaimė nieko nepazinojau, tai pradėjau klaušinėti apie smuikų meistrą ir tik tada sužinojau, kad ant lovos gulė pats „Stradivarius“. Taip jį kaimynai vadina, mat jis smuikus diras pagal garsųjį meistrą.

Taip susipažinau su Jonu Sinkūnu, kiliusiu iš Ažvinčių. „Pas mūs tėvą mažai žemes buva, tai išvažiuodava Peterburgan un darbu. Tūkstančių“ veždava. Anas ukratiliai labai, tai tūkstančių žmonių.

Kaunu dirbau. Tris metus Baltalaj luntas pjoviau linijave. Tėvas meistras buva, namus statydava, tai ir ašei dirbdavau su juo. Da pre vakęčių, ir pačiau labai apsevima nebuvai, tai odas dirbau. Par metus net dvidešimt pinkias odas išdirbdavau. Egliai luobu raičia, tadu seros rūgštės gavau iš Siaulių. Plaukus su kalkem nuvarai. Tris cantonarius rugių duoda ažu odų išdirbtų. Arba in pusas — tai tas pats išeidava nunešus Ignalinam. Pats inbatis siūdavau. Bada labai nebuvai ir vaikus apaudavau.

Paskiau man vis galvoj, kaip tuos smuikus dirba. Klausinėjau tėvų. Tėvas išaiškiniai, kad jaigu geram smuikui, raikia visa medžiaga išvirint gerai. Kaip inmedi ūkian vandenin dide-

lian katilan sausų medžių, ne žalių, tai virint reikia ilgai — ben tris paras. Tadu vanduo pasdara žalias, atažima gyvybę. Kiekviena medžiaga turi gyvybę, kad ir sausa — grizai inlini. Jaigu gerai išvirini — gyvybę atazimi. Trauki medžių trečioj paroj išvirint — tiesias ir būla. Grait labai, išdžiusta. Tris šimtus metų staves — nekokia griža nebus. Nei trauksis, nei palaiduos.

Sonai sunkiausia išlinkt, apvadai padaryti ir iš viršaus reikelės indėt. Sonai ir apačia klečia, ja viršus eglas. Nedaug smuikų padariau. Du Vilniun: vienu muzikas makylaj — kaks berniukas groja, kitų nupirkia iš televizijos. Vienų Rygon nupirkia. Darydavau pagal saną išvaizdą. Geriausi — tai vokiški. Stradivariaus la-

bai geri smuikai buva, aiškiai ir garsiai skamba.

Dabar tai jau nebedarau — runkam nesuimti. Nebaigtu sūnui atadavau. Ir grot nebegaliu — runkas nebeklausa. Mana grajimai buva sū vardais, kokia puolka, kakis maršas.

Galia, bet neteko išgirsti senajį meistrą begriežiant, plačiau sužinoti apie garšiuosius Stradivariaus smuikus, jų gamybą. Kuklus seūnukas nenorejo girtis gudriuoju amatu. Ir tik bevarant senus žurnalus apie Stradivariaus smuikus, parodė savo piešinius, ju dvięjų šimtų puslapių aprašą (nors mokyklą tera lankėtos vos pusę žiemos), tačiau nepanoro, kad apie tai laikraštyje plačiau būtų rašyta.

Petro BILKIO nuotraukoje: Vyžių Stradivarijus. — Jonas Sinkūnas.

Viskas apie arkli

O pradžia buvo tokia: Arklių protėviai buvo „maži — kaip lapė...“. Sunku net išsivaizduoti, kad šiandieninis gražuolis žirgas kilo iš protėvių, kurių ūgis tebuvo sulig lapute, galva mažutė, kaklas trumpas, kailis dryžuotas, o pats kuprotas. Priekinės kojos turejo po keturis, o užpakalnės — po tris pirštus.

Amžius: ...Vieni paleontologai mano, kad arklių protėviai gyveno prieš 30—40 mln. metų, kiti — kad prieš 40—50, dar kiti spėjo, jog arklių gyventa net prieš 50 — 70 mln. metų...

Tėvynė: ...Arklio gimtine laikoma Siaurės Amerika. Indėnai tačiau XV a pabaigoje pirmą kartą susitiko su ispanų raičieliais, pirmą kartą pamate arklius. Paradokas: arklių atsirado iš Amerikos žemyno, o XV a. indėnai nežinojo, kas jie tokie yra. Jie atvykėlius ir arklius palaike dievai arba gyvuliai, turinčiai nepaprastu savybių. Kai kurie nugalėti

indėnai ėmė prašyti ispanų pasigailėti jų, neše už kariautojams aukso ir maisto. Su tokiomis dovanomis jie ėjo prie arklių kaip prie žmonių, o arklių žvengimą laikė sutikimo, sintaikos ženklu...

...Šiaulakėjė arklių buvo vadinami mustangais. Jie veisėsi Siaurės Amerikos prerijose. XVIII a. Siaurės Amerikoje laukinių mustangu buvo apie 4 mln., o XX a pirmoje pusėje — tik apie 20 tūkst...

Desertas: ...Archeologiniai duomenys liudija, kad arkliena buvo plačiai vartojama maistui. Prancūzijos teritorijoje, Soliutre, tarp archeolo-

logų vadinamų „virtuvės atliekų“ buvo rasta apie 10 tūkst. arklių griaucių, tačiau Vokietijoje arkivyskupas Bonifacijus 675—680 m. išleido ediktą apie arklienos žalingumą. O Rōmos popiežius Grigalius III nusprendė uždrausti valgyti arkliena tik 731—741 m...

Betgi: daugelio Vakarų Europos šalių gyventojai labai mięgo arkliena ir nepaisė polieziaus draudimų. Rusijos ir Prancūzijos medikai patardavo ją vartoti sergantiems tuberkulioze. Dar tūkstantaisiais metais Sveicarijos Sen Galeno vienuolyno viršininkas savo užstatalės maldų knygoje užraše tokius žodžius: „Tebūnijums gardi laukinio arklio mėsa, kryžiaus ženklu paženkintai.“ Beje, gal ne kiekvienas vartotojas žino, kad žmogus organizmas arkliena pasisavinia daug lengviau negu kitų gyvulių mėsą...

Rasės: ...Nūdienai jvairiu veisių arkliai yra kilę iš kelii rūšių laukinių arklių — Prževalskio Azijos laukinio arklio ir Europos laukinio arklio tarpano...

Zirgal Lietuvoje: ...Pilkaplių bei kapinymų archeologinės iškasenos suteikia mums žinių, kad Lietuvos teritorijoje arklius prijaukių ir jais naudojosi, jau pirmkytės bendruomenės laikais...

Nuo pirmųjų mūsų eros amžių Lietuvos gyvavo patrys laidoti raiteli su iškinimo žirgu...

Lietuvos didžiajų kunigų kūčių Kestučio ir Algirdo laidotuvėse buvo sudeginti rijoje, Soliutre, tarp archeolo-

(Nukelta i 28 ps.)

Lietuvos sienos anglu požiūriu

(Atkelta iš 13 ps.)
su atitinkamai pritaikyta statistika neįtikino britų ekspertų, kad Lenkijai turi priklausyti visi tie kraštai, kur lenkų dvarininkai valdė didumą krašto žemės ir tebevyravo jų kalba ir kultūrinę itaką.

Britų ekspertams atrodė, kad Lenkijos brovimas į Lietuvą ir Gudiją būtų „nuolatinė grėsmė Lenkijos ir Europos taikai“, net jei etniškai lietuvišku sričiu gyventojai iš tikruju nusistatyti sutiki su federacija, su Lenkija, kaip lenkai kaičiau tvirtina.

Aš lietuvių bajorijos sultimą tame britų leidinyje rašoma: „Lietuvos ir Lenkijos unijos keturi amžiai priklauso tokial erai, kurioje tautybės pajautimas vargial egzistavo. Siuo išsiskinama, kaip Lietuvos bajorija buvo sulenkinta, kad ja jau galima net lenkais palaiky-

ti, nors dar daugelis jos tarpe pasilaiko teritorinio partikuliarizmo jausma“. Tačiau, dabartine lietuvių vadovybė sudaranti intelligentija ir dvasiški ja, kurios yra kilusios iš kaimiečių „Siose tautinio atbudimo dienose nė viena iš jų nebūs patraukta lenkiškos kultūros itakos. Siuo metu jų tendencija eina priešinga kryptimi, kaip tai matyt iš kunigijos nusiskundimu pries lenku iškišimą i bažnyčios reikalais“.

Toliau rašoma, kad pagal rusų statistiką, šešiose istorinės Lietuvos gubernijose britų ekspertai randa 5.447.000 gudu, 565.000 lenku, 380.000 ukrainiečiu, apie 500.000 rusų, 1.414.000 žydų, 308.000 latvių (latgalie) ir 1.408.000 lietuvių (be Suvalkijos ir be Mažosios Lietuvos). Ukrainiečių dauguma gyvenanti Kobrinės

(79%) ir Lietuvos Brastos (64%) apskrityse. Bielsko apskrityje jų esama 39%. Imdami 1911 m. statistiką pagrindu, britai Lietuvoje randa 5,5 milijono gyventojų, trys gudiškosios gubernijos, turinčios apie septynis milijonus gyventojų. Britai, tiesa, žino, kad Vilniaus apskrityje, tarp lietuvių iš vakaru ir gudu iš rytų pusės, yra išiterpusi didelė lenku (mes sakytume, veikiau senlenkėjus lietuvių) sala, tačiau jie tos salos nėiskiria iš Lietuvos. Britai taip pat pripažista, kad gudiškai kalbantieji katalikai yra jau labai aplenkinti.

Kaip apie priesybę lietuviams, apie gudus britai tvirtina: „Bet gudai savo rase, kalba ir religija yra arčiau susiřeš su kitomis rusų atšakomis, negu lenkais ar su lietuvių. Lenkų reikalavimai visos is-

torinės Lietuvos tuo būdu nusisės į krašta, kurio gravitacijos centras nešvengiamai guli Rusijoje“.

Lietuvių britų eksperimentai laiko lietuviškai kalbančius gyventojus. Jie daugiausia remiasi 1897 m. rusų statistika. Britų apskaičiavimo procentus pavertus į 1915 m. absolūtius skaičius, kompaktinėje lietuviškai kalbančioje srityje gautusi 2.263.740 lietuvių.

Britų žinovai pripažista, kad savo nepriklausomos valstybės siekti... „visai logiškai lietuvių, kurie pasisako geidžią nepriklausomybę tik etnografiškai Lietuval, nors iš tikrujų jie išterpija ir tam tikras gudiškias Gardino sritis“. Kokia teritorija buvo numatytė nepriklausomai Lietuval, matyt iš to, kad pietinė Lietuvos sienos riba minima Bugo upė ir kad svarbiausiais miestais laikomi Vilnius, Balstogė, Kaunas, Gardinas, Lietuvos Brasta ir Šiauliai,

Namas laike ir dabartyje

Pirmajame „Ladakalnio“ numeruje apžvelgus pasaulečio žvilgsniu namą, kaip savo gyvenimo laiva, dabar apmatuotime ji daugiau savo kultūriniam, istoriniame kontekste.

Pradėsime nuo seniausiu būstu, neimantriai apipintu vytelėmis, abderi šakomis ir lapais, aplipdytu žemėmoliu. (Gimbutienės akmens amžius būsto rekonstrukcija). Tai būta naturalaus, instinktyvaus žmogaus pačio pirminio prisitaikymo gyventi savo lizde, kuris jis kažkiek sušildytu, užstotu nuo vėjo ir lietaus, apsaugotu nuo grobuonių. Su laiku būtas virto namu iš laiko patikrintos ir geriausios medžiagos tam tikrose gamtinės aplinkos sąlygose. Medžiagų panaudojimas ir jų fizinės savybės sykiu su šeimininko poreikiuems įvairiems kristalizuoti architektūrinę formą. Tačiau ši forma dar nebuvuo architektūra (taip, kaip jis mums suprantama daugeliu aspektų). Bet kuris daiktas, kuris teturi tik tam tikrą praktinę funkciją ir neturi savo estetinių taikytinų bruožų, kurie išsių jį į dvasinio gyvenimo sistemą, mano manymu, nelaikytinas pilnaverčiu. Tačiau tai negaliime pasakyti net ir apie pačius paprasčiausius senovinius būstus. Dargin paskytina, kad senosiose kultūrose bene visi irankiai ar daiktai turėjo savo vietą sudväsintoje tos kultūros gyvenimo erdvėje. Tai parodo ženklai ar forma, kurie buvo šia materialiai išreikšta jungtimi. Namas ilgalnui tapo ir kitų daugelio funkcijų ir ritualų objektu. Ir visa tai buvo pajungta dvasinė gyvenimo sistemoje. Langai ir durys, kurie at-

stojo akis ir ryšį su išore, buvo ženklinami (puošiami) ypač dosnial, tačiau laikantis bendru, visiems suprantamu, ženklu sistemos. Kraigo galai, stogo ar gegnii apačia, namo kampai turėjo sakralinio erdvės supratimo ženklinimą, o kartu ir estetini formos išbaigtumą. Todėl seniausieji namai, išlikę mūsuose dar iš XIX ar XVIII amžių, turi kažko šiltą, jaukaus, patogaus ir kartu daug mistiško, nesuprantamo.

Mumyse dar išlikę saitai su praeities kultūra — „taikia, galtinga, dvasiškai tobula žemdirbių kultūra“, — pasak poeto M. Martinalčio. Šio poeto kūryba ir yra dvasinis „anosios“ kultūros alidas. O juk mūsų seneliai dar mokėjo, dar pasakojo, kaip buvo švenčiami, dirbama, gerbiama. Dar buvo prieš antra pasaulini karą likę „gyvų vietų“, kuriose dvasinio ir praktinio gyvenimų sankirtoje noko vaisingai. Ir namas turėjo būti pagrindinė šiu vaisingų sankaupos vieta, jų visų maitinėjaluota forma ir talpa.

Žvelgiant į dabartines kaimo (erdvėje, kur dar ne visai suiregėti) seniniai saitai su žeme ir praeities palikimu) kultūros vystymosi tendencijas, architektūros sritis tendencingai smunka. Atrodo, tarytum vyktu judėjimas atgaline kryptimi: architektūrinė kalba netenka elementarios tolerancijos nei savo pačios, nei gamtos atžvilgiu, visai nebeatšilgelgama ir į regiono architektūros specifiką ar unikalą architektūrinį ženklu sistemą. Ir skaudžiausia, kad žmogui, netekusiam dvasinės erdvės, ji nesamonin-

gal, naikinama iš name, kuriamo nebeliekia Švento kampo ugniai, maldai ar derliu. Gi pačioje architektūriniu elementu (ženklu) sistemoje viskas išsigimsta iki „pagrazinimų“, neskoningo manierizmo. Būtų galima šią tendenciją lyginti su bandymu iš žmogaus darytų robotų, atmetant dvasinę ir kultūros genetikos puses.

Tos pat tendencijos vyrauja ir visuomenėje, ir ne kas kitas, tik jis pati, gimdo materialinius savo dvasiniorišsvystymo lygi atspindinčius vaisius. Nesidžiaugiam, gal net apima liūdesys, pamastant apie mūsų dvasios tvirtumą, o jo neubūvimas atsiliepia skaudžiausiai visai mūsų aplinkai. Nūdienos architektūra viską apie mus pačius išduoda. Ir ne tik architektūra.

Rytose, pietinėje Kinijoje ir kai kur Japonijoje išlikusi tradicija perstatinėti ar remontuoti seniasias šventykles, išsaugant kuo griežiausiai viską taip, kaip buve. Mūsų kalmykai skandinaval savo provincijos architektūrą vysto, išsaugodami savo senųjų archetipą, daugeli statybos taisyklų ir architektūrinų detalių (ženklu). Vidaus gi turinys pagal visus parametrus šiuolaikinis ir niekuo neatsilieka nuo miestietiško. Kokia pagarba savo ainiui, kultūrai, o ir sau patiem. Gal ir tokiai būdu galima grūdinti mūsų dvasinę patirti?

Apie tai, kaip galima būti išsaugoti ateities „aukštaitišką“ kaimo architektūrą ar nematomus jos metmenis, kitame „Ladakalnio“ leidi- nyje.

Gediminas RUTKAUSKAS
Aukštaitijos NP architektas

Viskas apie arkli

(Atkelta iš 26 ps.)
ir ju mylimiausi žirgai. Yra
išlikusiu kapi, kuriuose pa-
laidot tūk arklių...

Zinoma, kad Lietuvos ka-
riuomenė senovėje buvo su-
daryta išimtinai iš raitelių...

Medžioklė ir arklys:
Vienas seniausiu žmonijos
versly, svarbus pragyveni-
mo saltinis — medžioklė —
ypač pagyvėjo, žmogui se-
dus ant arklio. Raiti me-
džiotojai galėjo išskverbti
i platesnius girių plotus,
turejo geresnes galimybės
manevruoti, sumedžioti stam-
besnius žvėris ar jų bandas.
Be to, ir parsigabenti me-
džioklės trofējus pasidare
lengviau. Yra išlike žinių,
kad 1409 m. ruošiantis Zal-
girio mušiui, vyko didžiuos-
medžioklės Belovežo ir Rūd-
ninkų girose...

Arklių ir paštai: Arklius
imta naudoti keleiviams,
paštui pervežti. Pirmieji
paštai arklių atsirado seno-
ves Persijoje. Juos išlaiky-
davo valstybės lešomis.
Paštai stotis saugojo karei-
vai. Jas aptarnaudavo ark-
lininkai, veterinarai. Nuolatos
čia laikydavo apie 40 arklių.

XIII a. pabaigoje garsusis
Venecijos keliautojas M. Po-
tas daugelį metų išbuvo Azi-
jos kraštuose. Išvažinėjo vi-
są Mongolijos imperiją. Sia-
me krašte buvo 10 tūkst.
arklių...

XIX a. viduryje iš kelias

pradėjo riedeti arklių trau-

kuoja, aktyvinia fiziologinius

reikiams paštą diližanai. Tai

buvo didelės, erdvios karie-

tos, kur bei paštą siuntinių,

galėdavo važiuoti po dešimt

milijonų km...

Senoji Roma ir arklių:

miestinių autobusų proté-

vis, 1820 m. rugpjūjo 1 d.

išvyko iš Peterburgo į Mas-
kvą. Kelyje diližano veže-
jas signalizavo pučiamu ra-
geliu ir visi sutikti ekipažai
turėjo užleisti kelią...

Nuo 1852 m. paštai ir ke-
leivius iš Vilniaus į Kauną
ir atgal triskart per dieną
pradėjo vežioti paštą dili-
žanas, 105 km nuotoli įveik-
davo tik per 14 val.

Gaisrininkai ir arklių:
Nemažus nuopelnus ark-
lių išskivojo, tarnaudami
gaisrininkams. 1898 m. Vil-
niuje įsteigtoje savanoriškoje
gaisrininkų draugijoje pa-
grindinė susisiekimo priek-
mone buvo arklių. Juos
kiamuose specialiuose veži-
muose gaisrininkai gabeno
vandens statines ir kitus
gesinimo irankius. Vien
1913 m. Vilniuje buvo už-
gesinti 99 gaisrai...

Medicina ir žirgai: ...1902
metais Vilnius labdarybės
draugija įsteigė greitajā
medicinosis pagalbą. Dėngtus
vežimėlius su raudonais kry-
žiais i pagalbą nelaimės ar
ligos ištikimies žmonėms
skraidino eiklūs žirgai...

Pienas: ...Kumysas... Tai
raiginto kumeles pieno gė-
rimas, nuo senų senovės
mégstamas skity ir totoriu-
XIX a. viduryje buvo pas-
tebėta, kad šis gérimas turi
vertinę gydomų savybių.
Kumysas gerina širdies ir
paštų stocių, kurias aptarna-
vo 300 tūkst. arklių...

Juo gydomos kai kurios

plaučių ir limfmazgių tuber-

galėdavo važiuoti po dešimt

milijonų km...

Senoji Roma ir arklių:

Romėn istorikas ir rašy-

tojas Čajus Svetonijus

išvyko arklių lenktynėse Pia-

ligorsko hipodrome. Zokėjui

neįvyko perspekti barjero,

ir jis nuvirtė nuo žirgo. Li-

kęs be jojiko, žirgas nepa-

simetė ir savarankiskai te-

sė lenktynes. Vieversys (toks

arklio vardas), negaves nė

vieno baudos taško, įveikė

visas kliutis. Finišo tiesiojo-

je žirgas be raitelio padarė

šuoli ir aplenkė visus ark-

lius su patyrusiais žokė-

jais. Lydimas džiaugsmingu

žirgalių šukavimui ir plojimui,

jis atbėgo pirmas. Pagrin-

dinės prizas teko Vieversui,

o jojikui, kuri ištiko nesėk-

mė, beliko pavydėti savo

žirgui pelnytos pergalės...

Žirgas tvarkdarys: ...Pen-

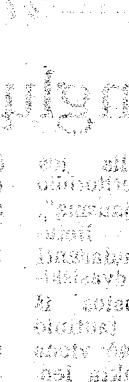
sininkas vilnietis J. Berželio-

nis papasakojo tokį atsikili-

mai: raitas ganydamas jau-

čius ir karves, karta jis nu-

krito nuo arklio. Išūžęs jau-

(apie 70—120 m.), kilięs iš
raitelių luomo, savo astuo-
nių knygų veikale „Cezarių
gyvenimas“ rašo, kad Ro-
mos imperatorius Kaligula
turejės arklių Incitatus (Gre-
takojis). Tironas labai my-
lejė savo arklių, padarė ji
net... senatoriumi. Jis savo
„senatorui“ pastatęs mar-
muro arklių ir iрenges
dramblio kaulo edžias. Be
to, dargi paskyres su tarnais
ir apyvokos reikmenimis rū-
mus, į kuriuos arklio vardu
kvietės ir mielai priiminejės
svečius. Buvo kalbama, kad
imperatorius net ruošėsi
padaryti savo žirga konsulu.

Senovės romėnų karžygys
Ireidilicas dažnai sakydavęs,
kad raitelis jokioms aplin-
kybėmis neturi pasiduoti i
nelaisvę. Jei nesugebėsias
išsigelbėti pats tai jam pa-
dėsiųs ištikimasis žirgas.
Kartą Ireidilicas jojo per
tiltą. Priesai užtverė abu
tilto galus. Tačiau raitelis
nesuglumė žirgas, jo para-
gintas, soko nuo tilto į upę
ir sekmingai su savo šeimi-
niku išplaukė į krantą.

Sportiniai kuriozai: ...Tai
ivyo arklių lenktynėse Pia-
ligorsko hipodrome. Zokėjui
neįvyko perspekti barjero,
ir jis nuvirtė nuo žirgo. Li-
kęs be jojiko, žirgas nepa-
simetė ir savarankiskai te-
sė lenktynes. Vieversys (toks
arklio vardas), negaves nė
vieno baudos taško, įveikė
visas kliutis. Finišo tiesiojo
je žirgas be raitelio padarė
šuoli ir aplenkė visus ark-
lius su patyrusiais žokė-
jais. Lydimas džiaugsmingu
žirgalių šukavimui ir plojimui,
jis atbėgo pirmas. Pagrin-
dinės prizas teko Vieversui,
o jojikui, kuri ištiko nesėk-
mė, beliko pavydėti savo
žirgui pelnytos pergalės...

Žirgas tvarkdarys: ...Pen-

sininkas vilnietis J. Berželio-

nis papasakojo tokį atsikili-

mai: raitas ganydamas jau-

čius ir karves, karta jis nu-

krito nuo arklio. Išūžęs jau-

tis soko ji badyti. O ark-
lys pribėges spyre jaučiu-
i, ir tas nubėgo į banda. Taip
arklys išgelbėjo šeimininką...

Miestas ir arklių garbei:
...Pasauliye yra vienintelis
miestas, kuris buvo pastaty-
tas arklio garbei ir pava-
dintas jo vardu — Bucephalu.
Tai dabartinis Indijos
džubo valstijos miestas
Mihamas. Žirgas Buce-
phelėjo garsujų karvedžių
Aleksandras Makedonieti iš
indų kavalerijos apsuptytes.
Jis išneše Aleksandras iš ten
ir pasiekės palapines, krito
nagyvas, nes jau prieš tai
buvo duktur sužestas mūsy-
je...

Astronomija ir arklių:
...Sienpiovių — danguas pu-
siaujuojuostos — žvaigždy-
ne, šviesaus ūko fore, ma-
tomas tamsus, tarpžvaigždi-
nių dulkių ūkas, sudarantis
šachmatų žirgą primenančią
figūrą. Jis vadinas Ark-
lių galvą. Žirgelis — tai
danguas. Staurės pusrutulio
žvaigždynas. Pegasas — ki-
tas danguas. Staurės pusrutu-
lio žvaigždynas...

Sachmatai ir arklių: ...Ark-
lių jamžinti ir sachmatų
Tarptautinės sachmatų
deracijos (FIDE) emt
— baltas žirgas žydro gau-
blio fore...

Zirgalų rekordininkai: ...Ek-
lipsas — Anglijos žirgas
(taip pavadintas todėl, kad
gime Ekiptikos — saulės
uztemimo — diena) — bu-
vo nenugalimas lenktynėse
23 metus. Iki šiol Anglijos
žinomas posakis: „Eklipsas
pirmas, kitų néra“. Šis žir-
gas išgyveno 25 metus, jo
skeletas buvo parduotas už
tūkstantį svarų sterlingų. Po
skrodimo paaiškėjo, kad
Eklipso širdis svėrė 6,5 kg
(normalus svoris — 3,5—
4,5 kg).

**Medžiaga paruošta 18
hvairių šaltinių**
(Tėsinys kitame
„Ladakalnyje“)

Mamos prieglobstyte.

B. SABLEVIČIAUS nuotr.

Adr.: 234789 Ignalinos raj., Palūšės p-tas, Nacionalinio parko „Aukštaitija“ direkcija, tel. „Ladakalnis“, Nr. 45944.
Redakcinė kolegija: G. Grašys, A. Gorodeckis (red.), V. Juodagalvis (red. pav.), G. Rutkauskas, B. Sablevičius.
Leidėjas: Nacionalinio parko „Aukštaitija“ direkcija, LN 516. Spausdino: Utėnos spausduvė, 1991 m., Utsak, Nr. 1216.
Tiražas 4000 egz.